

DR. DIÓSZEGI GYÖRGY ANTAL

**PÜNKÖSDVASÁRNAPI ÖRÖMHÍR:
A MAGYAR HUNYADI-URALKODÓHÁZ
SZÉKELY SZÁRMAZÁSA
A XIX. SZÁZADI KULTÚRHÉROSZ
AKADÉMIKUSAINK KORSZAKÁBAN**

HUNYADI JÁNOS

E R E D E T E.

OLVASTA

AZ ACADEMIÁBAN, MÁJUS 24. 1851.

G. TELEKI JÓZSEF,
M. ACAD. ELNÖK.

„HUNYADI JÁNOS EMLÉKÉV” 2026.

**III. Calixtus pápa szerint
Hunyadi János és magyar vitézei
„Isten segítségével
vívták ki csodás diadalaikat”!**

(Márki Sándor: Az ó- és középkor története.
In.: A műveltség könyvtára. 8. kötet. 1910. 476. o.)

**Jelen kiadvány
gróf Teleki József akadémiai elnök
175 évvel ezelőtt megtartott
akadémiai felolvasása tiszteletére
került kiadásra 2026. május 24-én.**

**„Az akadémiai könyvtár alapítója
és az Akadémia első elnöke, gróf Teleki József
felajánlásával családja szellemi örökségét folytatta.”
A „teljes örökségre építő európai gondolkodás szerint minden helyzetben
tanulhatunk a régiek válaszaiból”.**

**(Elhangzott Freund Tamás akadémiai elnök köszöntőjében
az MTA Könyvtára alapításának 200. évfordulója alkalmából.**

In.: „A végtelenre nyitott emberi szív és szellem látható jele”
– ... MTA.hu <https://mta.hu> > mta_hirei > a-vegtelenre-nyitott-emberi-s...
2026. márc. 18. — Freund Tamás szerint a teljes örökségre építő
európai gondolkodás szerint minden helyzetben tanulhatunk a régiek
válaszaiból, és a mögöttük ...)

Kiadó: Ősi Örökségünk Alapítvány 2026.

ISBN: ...

*A kézirat gondolata a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára 200 évvel ezelőtti
megalapítása jegyében született meg 2026. március 17-én.*

A kézirat lezárásra került 2026. április 24-én.

Copyright Dr. Diószegi György Antal. A közölt és megjelentetett jelen alkotás Dr. Diószegi György Antal szellemi tulajdona. Magáncélra, tanulmányi, oktatási és tudományos célra (a forrás közlésével) szabadon felhasználható, de bárminemű (akár közvetlen, akár közvetett) anyagi haszonszerzésre irányuló felhasználása csak a jogtulajdonossal kötendő külön szerződés feltételei szerint valósítható meg jogszerűen.

MOTTÓ:

**„CSÍKSOMLYÓI PÜNKÖSDI ÜNNEPÜNK
ÉS HUNYADI JÁNOS EREDETE IS
A NEMZETI TUDOMÁNYKÖZÖSSÉGÜNK
ÖSSZETARTOZÁSÁNAK AZ ÖRÖMHÍRE!”**

I. A XIX. SZÁZADI AKADÉMIAI ÖRÖKSÉG JELENTŐSÉGE A „HUNYADI JÁNOS EMLÉKÉV 2026” TÜKRÉBEN!

„A LEGNAGYOBB HUNYADI-KUTATÓ” volt gróf Teleki József, aki 175 évvel ezelőtt készítette el azon művét, amit **„HUNYADI JÁNOS EREDETE”** címmel fel is olvasott az 1851. május 24-én tartott akadémiai ülésen. A XIX. századi kultúrhéroszaink közé tartozó akadémiai elnökünk a következőket rögzítette: **„Hunyadi János erdélyi magyar régi nemes család ivadéka volt”. „Hunyadi János ősei”** már **„több nemzedéken keresztül a magyar birtokos nemesek sorába tartoztak”**. **„Hunyadink mind atyjára mind anyjára nézve valóságos sajátunk”** és **„ősei birtokos magyar nemesek voltak”**. ⁽¹⁾

Gróf Teleki József akadémiai elnök, akinek a szellemi öröksége a XXI. századi nemzeti összetartozásunk terén egyetemes jelentőséget képvisel! A XIX. századi kultúrhéroszaink közé tartozó gróf Teleki József (1790–1855) történétíró, jogász, Erdély kormányzója, az Akadémiai Könyvtár alapítója, a Magyar Tudományos Akadémia társalapítója és első elnöke volt 1830-tól 1855-ig. Életművének egyetemes jelentősége máig hat, mivel a **„Hunyadiak kora Magyarországon”** címet viselő tudományos köteteivel hatalmas emlékezetműveltségi örökséget teremtett. Elnöki minőségében tett tudományos tanúbizonyságot a Hunyadiak magyar eredetéről!

Pünkösdi búcsúnk Csíksomlyón a magyar nemzeti egység kifejezésének keresztény ünnepe is! **Az 1442-es szentimrei diadal után Hunyadi János gazdagon megajándékozta és különleges kiváltságokkal ruházta fel Csíksomlyót!** *„Hunyadi János felmentett a székely szolgálat alól egypár várdotfalvi lakost és azokat egyháziakká (vagyis a templom szolgálivá) rendelte”,* hogy a Csíksomlyón lakó *„testvérek minél könnyebben szolgáljanak Istennek és a lelkek üdvösségének”.* A *„testvérek jámbor buzgósága fellelkesítette a Csíksomlyóra jövőket”,* hiszen itt *„a székelyek vigasztalást, lelki erőt”* találtak. ⁽²⁾

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség által is megszavazott **„HUNYADI JÁNOS EMLÉKÉV 2026”** során a nemzeti összetartozásunk fényében indokolt felmutatni a XV-XIX. századi Hunyad vármege székely öröksége tudományos értéktárait is!

„HUNYADI-KULTUSZ”: a 6 évszázados magyar történelmi kánon fényében indokolt rávilágítani arra, hogy a XIX. századi kultúrhérosz akadémikusaink kulturális logikájának emlékezetműveltségi öröksége egyetemes jelentőséget képvisel a XXI. századi nemzeti összetartozásunk felmutatása terén!

A „HUNYADI JÁNOS EMLÉKÉV 2026” remek lehetőség arra, hogy a nemzeti összetartozásunkat felmutató akadémiai emlékezetműveltségi örökségünk közismert legyen minden magyar számára!

Tisztelet és megbecsülés illet mindenkit, aki gróf Teleki József akadémiai elnökünk fenti értéküzenete nyomán és a tudományos együttműködés bizalmi elve alapján rendíthetetlen lelkülettel és szeretettel fogalmazza meg gondolatait a hazánkat és nemzetünket erősítő XXI. századi Hunyadi-kultuszunk méltóságának a szívbeli felmutatása céljából!

A fentiekre tekintettel érdemes megismerni azokat az alapvetéseket, hogy Hunyadi János eredete kapcsán milyen tudományos álláspontokat rögzítettek a XIX. századi magyar kultúrhérosz akadémikusaink.

E körben Hunyad vármegye XV-XIX. századi székely öröksége is kiemelt jelentőséget képvisel! A legkiemelkedőbb kultúrhéroszaink közé tartozó székely tudós polihisztor Zágoni Aranka György (1737–1817) az erdélyi királyi tábla ülnöke és törvényszéki közbíró a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetét rögzítette az 1811-ben megjelentetett művében, melynek címlapján ez az alapvetés is feltüntetésre került.

A magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetét 1825-ben és 1855-ben is a művei címlapján mutatta föl **Ponori Thewrewk József** (1793–1870) tanító, nyelvújító, író, régiséggyűjtő, ügyvéd, királyi táblai jegyző. E tudósunk a következő összefüggésekre is rávilágított 1825-ben: a „*Hunyadba telepített Székelyek*” valójában „*mindnyájan nemesek voltak*”. „*Némelyek az Oláh vezetéknev miatt, Hunyadi Oláh (Buthi, Székely) Vojkot oláh nemzetűnek tartják lenni.*” Ez „*olyan nevetségessé*”, mintha „*valamely hígeszü pribék Udvarhely Széken az oláhfalviakat*” a „*falujok nevéért oláhoknak mondaná*”.⁽³⁾

Zágoni Aranka György kutatásai alapján **Kazinczy Ferenc** (1759–1831) **hites jegyző**, Abaúj megyei táblabíró, iskolafelügyelő, író, költő, a nyelvújítás vezéralakja és irodalomszervező írt arról **1816-ban**, hogy a „*Hunyadi Székely familia Zsigmondnak ideje előtt már virágzott*”: „*a Vajda és Kormányzó Hunyadi Székely Jánost e familia tagjának, a Hunyadi (Székely és Oláh és Buthi) Vojk fiának kell tartanunk*”⁽⁴⁾

Kőváry László (1819–1907) jogász, történész, statisztikus, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja „*A Székelyhonról*” (Kolozsvár, 1841. 35., 47. o.) címet viselő könyvében arról értekezett, hogy Hunyadi János „*székelyfi*” volt!

Czuczor Gergely (1800–1866) bencés szerzetes, költő, nyelvutódós, **akadémikus** számára is **alapvetést jelentett Hunyadi János magyar eredete és a legtermészetesebb módon ezen belül értelmezett székely származás emlékeztetmíveltségi öröksége.**

A levéltári kutatásai alapján hatalmas életművet teremtő XIX. századi tudós kultúrhéroszaink közé tartozó **Jakab Elek (1820–1897)** ítélőtáblai bírósági elnök, történész, művelődéstörténész, levéltáros, jogász, **aka-**

démikus a következőket is rögzítette a Hunyadi-ősök eredete kapcsán **1881-ben: a nemzeti „közhit szerint s az egyház előtt” a hős „Hunyadi Székely János” a „Hunyad vármegyébe letelepedett székelyek közül származott”.** ⁽⁵⁾

A XIX. századi kultúrhérosz akadémikusaink jelentősége a XXI. századi emlékezetpedagógia világában kiemelkedő értéktárat képvisel! Akadémikusaink első nemzedékének tagjai tartoztak leginkább e körbe, valamint azok is, akik e történettudományi kulturális kánont tovább építették!

„KULTURÁLIS KÁNON”: a szkíta-hun-magyar azonosság és a magyar Hunyadi-kultusz értéktárai évszázadok óta akadémiai szinten éltetik a magyar nemzeti összetartozást erősítő civilizációs szintű művelődéstörténetünk értékvilágát!

II. CSÍKSOMLYÓI ÖRÖKSÉGÜNK JELENTŐSÉGE „HUNYADI JÁNOS EREDETE” TÜKRÉBEN!

1. Pütkösdői búcsúnk Csíksomlyón a nemzeti egység kifejezésének is az ünnepe

Pütkösdői búcsúnk Csíksomlyón a magyar nemzeti egység kifejezésének keresztény ünnepe is! Húsvéti ünnepkörünkben Jézus Urunk elfogatására, kereszthalálára és feltámadására emlékezünk: ezen csodálatos feltámadást követő 50. nap Pütkösd ünnepe. E nap kimagasló jelentőséggel bír, és ezért az egyház születésnapjaként is értelmezendő: az Újszövetség tanúsága szerint Jézus Krisztus mennybemenetele után az apostolok, Mária és a tanítványok közös ünnep keretében élték meg ennek egyetemes értéket képviselő üzenetét, és ezt követőem alakultak meg az első keresztény közösségek, gyülekezetek.

Pütkösd ünnepe az 50. nap Húsvét vasárnaptól számítva! Ünnepeink időpontjainak kiszámítása az egyetemes kereszténység másfél évezredes közös művelődéstörténeti értéke: ennek okán minden keresztény ember számára igen fontos, hogy a székely őstörténet

világában meghatározó jelentőségű **Csaba királyfi fiatalabb kortársa volt Dionysziosz Exiguusz, akinek kronológiai tudása és gondolata révén teremtődött meg ezen egyházi számítás alapja.**

525-ben megkezdett munkája által „Dionysius Exiguus szerzetes újraszámítja a naptárt”, amikor „a következő év Húsvétjának előzetes kiszámításához az időszámítás biztos kezdőpontját keresi”, és ezért „visszamegy az időben Jézus születéséig”: ezzel „első ízben az idő középpontjába kerül” az időszámítás tekintetében, azaz „naptári szempontból” a Megváltó, „Krisztus születésének éve”.⁽¹⁾

Dionysziosz Exiguusz életművének jelentősége lexikális alapvetésként volt közismert a XIX. századi kultúrhérosz akadémikusaink korszakában, melyre kiváló példákkal szolgálnak az alábbi hivatkozások is!

„Dionysios Exiguus” az „eredetére nézve scythia szerzetes” volt: az „által megállapított keresztény időszámítás (Aera dionysiana)” révén egyetemes értéket teremtett. E tudós „számította ki Krisztus születésének évét”: „ez időszámítás a nyolcadik századtól fogva majdnem általánosan elfogadtatott”. Az „**egyházjog forrásainak is becses gyűjteményeit bírjuk tőle, mert a zsinati végzések (canones) régibb gyűjteményeit teljesebbé tette**”.⁽²⁾

„**Dénés Exiguus**” a „**szkítha születésű egyháztanító**” a „6. század elején Rómába jött, hol egy kolostor apátja lett s meghalt 540 körül”. Tudósként az „**egyházi rendeletekből gyűjteményt készített, melybe felvette az 50 első apostoli Canones-t, a sardicai zsinat határozatait s az afrikai zsinatok 138 határozatát, továbbá a Siricustól II. Anasztáz pápáig uralkodott pápák dekrétumainak gyűjteményét.**” „**Legnagyobb hírre mint az ú. n. Dionysius-aera kezdeményezője tett szert, mely Krisztus születési évét**” meghatározta.⁽³⁾

Dionysziosz Exiguusz (kb. 470–545) kortársa volt Nursziai Szent Benedek (480-543/547), aki 529-ben Monte Cassino szerzetes monostorát megalapította a keresztény hagyomány, leginkább Nagy Szent Vazul, Szent Atanáz, Szent Antal és a szkíta Kasszianosz által fölmutatott elvek és értékek mentén. Fontos rögzíteni, hogy a szkíta Dionysziosz Exiguusz egyháztörténeti és művelődéstörténeti

jelentősége kimagasló, hiszen az időszámítás új korszakát megteremtő tudós szerzetesként (a keresztény egység jegyében) számos görög művet latinra fordított, és ő volt az egyházi jog (kánonjog) megteremtője.

Dionysziosz Exiguusz származása jegyében fontos rögzíteni néhány adatot Szkítia kapcsán. A Kr. előtti VIII. századtól kezdve a Don és az Al-Duna közötti síkságon, és a peremterületein a lovasíjász műveltségű szkíták vezetése alatt álló törzsszövetség népneve és országneve volt a görög forrásokban „Scythia”. A Duna-deltától délre terült el „Scythia Minor” (Kis-Szkítia); míg az Al-Duna bal partja volt „Scythia Maior” (Nagy-Szkítia). Megítélésem szerint Dionysziosz Exiguusz neve a Duna-deltától délre lévő „Scythia Minor”, azaz Kis-Szkítia létéből eredt, és ezzel a származására utalt.

A fenti alapvetések és Hunyadi-kultusz jegyében érdemes néhány akadémiai szintű összefüggésre is rávilágítani!

„SZKÍTA MARS” és „MÁSODIK ATTILA”: Mátyás király XV. századi megnevezései már önmagukban is rávilágítanak arra, hogy a XIX. századi kultúrhéroszaink által felmutatott szkíta-hun-magyar azonosság tudományos alapvetései jegyében indokolt a **XXI. századi tudományos eredmények értelmezési kereteit meghatározni.**

A XIX. századi kultúrhéroszaink akadémiai tudástárai alapján alkotó **Divald Kornél (1872-1931) művészettörténész, muzeológus, író, műkritikus, fotográfus a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja** is lett. E tudósunk az akadémiai címerünkről is értekezett „*A Magyar Tudományos Akadémia palotája és gyűjteményei*” (Budapest, 1917.) címet viselő könyvében, melyben **az MTA „címerét ábrázoló olajfestményt”** illetően megemlítette a **„sas képében ábrázolt skythát”, mint a „sas képében ábrázolt ősi magyar nemzetnek” a jelképét.** ⁽⁴⁾

„AKADÉMIÁNK ARANYPAJZSA”: e méltó megnevezés érzelmi tartalmát mindenki átélheti, aki **2026-ban megcsodálja a Magyar Tudományos Akadémia homlokzatát ékesítő hatalmas méretű akadémiai címerünket.** E tudományos jelkép gróf Széchenyi István kultúrmeccénási minőségének köszönhető, aki ekként a szkíta-hun-magyar azonosság alapvetését rögzítette! Akadémiai jelképünk **aranypajzsának közepén a magyar címer** azt az örök eszményt hirdeti min-

den magyarnak, hogy a **nemzeti szuverenitás és a tudományos emlékezetműveltség** összefüggésrendszerei egymást erősítő értéktartalmakat jelentenek minden korszakban.

„A TÖRTÉNELMI HŰSÉG AKADÉMIÁJA”: e méltó tudományos eszmény kultúrhéroszi képviselői voltak 2 évszázaddal ezelőtt gróf Széchenyi István és gróf Teleki József! Akadémiai vállalkásuk a XXI. században is kötelező erővel bír! E körbe tartoznak a Hunyadiak eredetkutatásával kapcsolatos XXI. századi tudományos állásfoglalások által rögzített alapvetések is.

Pünkösdi búcsúnk ünnepi értéktárának tükrében indokolt arra is utalnom, hogy a Katolikus Háziaszonyok Országos Szövetségének alelnöke, Spillenberg Mária (1874-1947) tanárnő a következőket fogalmazta meg az írásában: *„A pünkösdi ünnepét a piros pünkösdi rózsák hirdetik. Ebből is jusson a szoba minden kedves helyére és képéhez, jusson az asztalra is. Piros szalaggal díszíthetjük az asztalt, piros szalagcsokorral a kenyérkosarat.”*⁽⁵⁾

E méltó értéküzenet jegyében utalok arra, hogy egy olyan tanárnő fogalmazta meg a fent idézett ünnepi gondolatait, aki a XIX. századi kultúrhérosz akadémikusaink által megteremtett oktatási rendszer idején született és nevelkedett művelt személyiséggé.

E tanárnő tanulmányai idején a kultúrhérosz akadémikusaink révén a legnyilvánvalóbb tudástárként voltak jelen a nemzeti közműveltségben a szkíta-hun-magyar azonosság székelv örökség-tárának az alapvetései, valamint a magyar Hunyadi-uralkodóház székelv eredetére vonatkozó címertani és eredettani összefüggések tárgykörei is!

2. Csíksomlyón „dobog a székelv nép szíve”

Magyarország még a béke szigete volt Európában gróf Teleki Pál miniszterelnöksége idején, amikor 77 esztendővel ezelőtt, 1941-ben a következő híradás jelent meg: **„Ami a világegyház katolikusainak Róma” az „a Székelvföld hívő népének Csíksomlyó”**. *„A Keleti Kárpátok és a Hargita koszorúzta festői fekvésű fennsíkon, az erdő borította*

*Somlyó-hegy lábánál emelkedik az ősi, dicsőséges múltú ferences kolostor, benne a székegyház Segítő Asszonyának, a Boldogságos Szűznek szobrával történelmi hely ez. **Ősidőtől fogva mind a mai napig itt dobog a székegyház népe s vallási, művelődési, politikai életének ez a közép-pontja.**” „Pünkösdi ünnepén még most is 40–50.000 székegyházi zarándokol el az ősi kegyhelyre.”⁽¹⁾*

Pünkösdi ünnepén jó érzés (a fenti híradás érzelmi tartalma jegyében is) arra gondolni, hogy Csíksomlyó a magyar nemzeti érzület megélésének egyik legfőbb lelki színtere lett! Hunyadi Mátyás kapcsán egy híradás a következőket emelte ki: *„Országjáró útra indult csütörtök délelőtt a budapesti Nyugati pályaudvarról a Mátyás Király Mozdony, amelyet Hunyadi Mátyás királlyá választásának 555. évfordulója alkalmából indított el a MÁV.”* „A villanymozdony, amelyet Hunyadi Mátyás királlyá választásának 555. évfordulója előtt tisztelegve arany-fekete színekben matricázták föl és ünnepélyes keretek között indítottak útjára.” „A mozdony május 17-én különleges körútra is indul: a matricázást finanszírozó Indóház Kiadó és a Kárpáteurópa Utazási Iroda szervezte Csíksomlyó Expressz - Székegyház Gyors szerelvényét továbbítja a csíksomlyói búcsúra.”⁽²⁾

E körben különösen fontos hivatkoznom a 2018-as „**MÁTYÁS KIRÁLY EMLÉKÉV**” jelentőségére, hiszen Csíksomlyó történetében a Hunyadiak meghatározó művelődéstörténeti szerepet töltek be!

Dr. Karácsonyi János „*Szent Ferenc rendjének története Magyarországon*” címet viselő művében arról írt, hogy a Csíksomlyón lakó „*testvérek minél könnyebben szolgáljanak Istennek és a lelkek üdvösségének, már Hunyadi János felmentett a székegyház szolgálat alól egy pár várdotfalvi lakost és azokat egyháziakká (vagyis a templom szolgálóivá) rendelte.*” „1462 végén, midőn Mátyás király” a havasalföldi „*hadjárat végett Brassóban tartózkodott, 1462. december 2-án kiadott levelében újra felmentette ez egyháziakat az egyéb szolgálatok alól és a kolostor szolgálatára rendelte.*” A „*testvérek jámbor buzgósa fellelkesítette a Csíksomlyóra jövőket*”, hiszen itt „*a székegyház vigasztalást, lelki erőt*” találtak, és „*ettől nem tudta őket semmi csábítás, semmi erőszak elválasztani.*”⁽³⁾

Pünkösöd ünnepén Csíksomlyón lenni az élet igazi ajándéka, és remek érzés arra emlékezni, hogy ez a Hunyadiak XV. századi keresztény magyar világának hatalmas művelődéstörténeti értéktárával is összefüggő történeti emlékeket hordoz. *„Csíksomlyó történetének első biztos adatait Hunyadi János korában találjuk. A „keresztény világ-nak ez a rettenthetetlen hőse 1442-ben az emlékezetes szentimrei csata után gazdagon megajándékozta és különleges kiváltságokkal ruházta fel” Csíksomlyót. „Körülbelül Hunyadi János gazdag ajándékával egyszerre, 1444-ben már utalást találunk a ma is nagy tisztelettel körülvett kegyszoborra. A csíksomlyói Mária-szobor évszázadok óta a hívő nép tiszteletének tárgya. Már a mohácsi vész előtt is igen sokan keresték fel a moldvai magyarok, csíkiek, háromszékiek, udvarhelyiek közül, sőt Kolozsvárról és Budáról is esztendőként sok zarándok jött.”*⁽⁴⁾

A fenti adalékok arra is rámutatnak, hogy Csíksomlyó a keresztény egység és a magyar nemzeti egység évszázadokon átívelő ünnepi színtereként az egyetemes értékeket felmutató különleges helyszínné lett, és ez a XXI. század elején is ekként van!

Csíksomlyón *„mindennél nagyobb érték a csodatevő Szűzanya kegyszobra”*. *„A szobor arcát is megkoptatta az idő”: a „hagyomány beszél arról”, hogy „ezt az arcot soha nem kell letörölni, mert nem szállja a por”*. *„Frissen ragyog mindig.”* *„A világhírű műalkotások listáján nem szerepel a kegyszobor. A világ leghíresebb kegyszobrai közt sem tartják számon. Mégis így, kopottságában, egyszerűségében, megviseltségében hozza hozzánk legközelebb a Szűzanyát, ő, tudjuk, igen közel áll hozzánk, akik időről időre hozzá menekülünk. Mert soha nem lehetett hallani, hogy ő valakit magára hagyott volna, aki oltalmát kérte, és segítségért hozzá folyamodott.”*⁽⁵⁾

A Hunyadiak korában fenyegető török veszedelem miatt volt is miért imádkozni: a haza oltalma céljából csatába induló magyar haderő lelki erejét támogatandó Csíksomlyó papságát is fontos megemlíteni, hiszen *„Hunyadi sűrű hadjárataiban mindig ott voltak a ferences papok”*. A *„ferences tábori lelkészek szolgálati feladatát maga Kapisztrán János körvonalazta meg 1456-ban”* Nándorfehérvár

megvédésekor. „*A csíki ferencesek mint a székelly hadak tábori lelkeszei szerepelhettek a hadjáratokban.*”⁽⁶⁾

Istenhitünk egyetemes alapja az emberségben gyökeredzik: ebben a tekintetben is kimagasló értéket képviseltek a középkori magyar haderő papjai a vitézi lélek megerősítésében!

3. „*Róma után a legszentebb hely Csíksomlyó*”

„*Róma után a legszentebb hely Csíksomlyó*” címet viselő írásában Góg Imre a következőket rögzítette: a „*kéttornyú csíksomlyói templom*”, mint „*ferencrendi kegytemplom az 1400-ban létesült és többször lerombolt gót stílusú helyére épült 1804—1838. év között, késő barokk stílusban*”.⁽¹⁾

Hunyadi János kapcsán kiemelendő az általa „*az 1442-es marosszentimrei győzelem emlékére emeltetett tövisi kolostor, valamint a csíksomlyói Szalvátor-kápolna*” jelentősége. „*Hunyadi János vallásosságáról*” azért is fontos megemlékezni, mert „*keresztény hitét komolyan vette, havonta áldozott, ami a középkorvégi világi hívőknél ritkaságszámba ment*”.⁽²⁾

Magyar keresztény világunk kapcsán kiemelendő, hogy „*pünkösöd szombatján tartják évszázadok óta a csíksomlyói búcsút*”. „*Esztergomból is százak készülődnek a lélekemelő helyszínre. Rájuk is gondolva testvérlapunktól, a Hargita Népétől vettük az alábbi írást. A csíksomlyói kolostor az átlag kolostorok felett áll. Kegyeletre gerjeszt, vonzó hatást gyakorol pusztá létében is. Mérhetetlen egyedi és kizárólagos értékeket hordoz magában léte és története. Csorbíthatatlan záloga maradt a virágzó magyar középkornak, a Hunyadi János századának, mely diadalmasan harcolt, és mélyen hitt, templomokat rakott, Kapisztrán János korában hajtott ki, a szigort követte tetézve a csíki szegénységgel.* Kiállott és kibírt mindent, törés nélkül. Nincs is mása Erdélyben.”⁽³⁾

A XV. századi Csíksomlyó kapcsán kiemelendő, hogy „*a régi Hunyadi János idejében épített egyháznak nyolc oltára volt s a híres Mária-szobor, karján a kis Jézussal, akkor még nem a nagy oltáron,*

hanem az e végre külön épített Mária-oltáron volt elhelyezve”. „Volt azonkívül — mint a ferencrendűek templomában természetes — Szent Ferenc- és Pádovai Szent Antal-oltára és az az oltár, amit a begina apácák gondoztak.” ⁽⁴⁾

„Legjelentősebb a hegyen a Salvator kápolna, melyet Hunyadi János építtetett az 1442. évi marosszentimrei győzelem emlékére. **Róma után a legszentebb hely Csíksomlyó — ezt vallják a gyimesi csángó magyarok, kiknek legszebb álma legalább háromszor búcsút nyerni Csíksomlyón.** Minden búcsú után meghatóak a válás percei. A hazaindulók a Mária-szobor által „látott”, érintett, megszentelt zöldfaágat visznek az otthon maradottaknak.” ⁽⁵⁾

Csíksomlyó XV. századi története kapcsán fontos utalnom a Kárpátokon túli magyar egyházvilág helyzetével való összefüggésekre is! „**Amikor a Magyar Ferences Helynökség a boszniaiból kivált és 1448 februárjában állandósult, alsó gyűlésén beosztását szervezték meg. Az új erdélyi őrségben, vagyis az országos rendtartomány erdélyi kerületében öt obszerváns kolostor kapott beosztást: Felfalu, Fejéregyháza, Székelyvásárhely, Csíksomlyó és Tövis. Két biztos adatkunk van, amely a somlyói alapítást keretbe foglalja. IV. Jenő pápa 1439. évi levelében először hangzik el a Székelyföld és a székelyek neve.** Sürgeti Benedek Szőrényi püspököt, hogy küldjön oda is obszerváns ferenceseket, mert vidékükön nagy a paphiány és arra egyáltalán nincsenek ferencesek. Tehát eszerint a csíksomlyói felépülés még nem létezik. A másik adat 1444-ből való, mely már jelzi jelenlétüket - folyamatban van templomuk építése. A pápa búcsúlevéllel segíti a templom továbbépítését. A levél januárban kelt, és a felterjesztés Rómába még korábbi, tehát bizonyos, hogy 1443 előtt a ferencesek már megkezdték az építést.” ⁽⁶⁾

Csíksomlyó történetében a kegyszobor kiemelkedő jelentőséggel bír! „**A csíksomlyói kegytemplom egyik nagy vonzerejét a kegyszobor jelenti. Ott áll magas trónusán az oltár mögött, ezrek előtt közismerten, egyedül az összes ősrégi helybéli ferences emlékek közül. Viharverten, győztesen, valóban csodálatosan fennmaradva ... Kezdetben nem a főoltáron állott. Domokos Kázmér házfőnök helyezte**

oda a tatárdúlást követő újjáépítés során, 1665 táján.” „Az 1624-ben készíttetett leltár szerint a régi templomnak még mindig különálló Mária oltarán áll a szobor. **Itt maradt az 1661. évi tatárdúláskor is, mikor a templomot felgyújtották, és minden berendezése elégett, csak a kegyszobor maradt meg egyedül.** Ezután új főoltár épült, melyet 1682-ben szenteltek fel Sarlósboldogasszony tiszteletére.” „A kegyszobor viszont mint alkotás csupán egy az egykorú, százakra menő híres erdélyi és sok csíki Mária-szobor közül. Rendkívülisége abban áll, hogy egyedül maradt fenn, míg a többi mind eltűnt, elveszett. **Erdély városaiból öt híres egykorú, de odalett Mária-szobornak maradt fenn a neve: Gyulafehérvárt trónolt a neves Fehér-Mária, Vajdahunyadon a Szűz Issten-anya, Kolozsvárt a Szűzek Szüze, Nagyszebenben a Miasszonyunk, Fogarason a Patrónának nevezett szobrok.**” „Az akkori templomoknak oly elengedhetetlen követelménye volt a művészet és díszítés, hogy abból a szegény csíki falusi templomok is kivették részüket. így egész sor csíki Mária-szobor ismeretes. Ezek túléltek a reformációt, akárcsak a somlyói, ha utóbb eltűntek is a helyükről. **Ismeretes a csíkszenttamási Madonna-szobor 1450 tájából, a csíkszentléleki Mária-szobor 1510-ből. A szentmártoni szobor felirata alapján 1525-ből származik a csíkmenasági pedig 1543-ból. A közelebbi Udarhely környéki falvakból ismeretes még e korból a lövétei és a székely zombori oltárok Mária-szobrai. A nevezett csíki falvak közel egy időben és hasonló kivitelezésben szerzik be szobraikat - Mária a kis Jézussal, embermagasságú méretben, hasonló öltözékben - melyek kb. 1450 és 1543 között készülhettek. Jogos és természetes a következtetés, hogy e korra esik a somlyói szobor beszerzése is. A szakértők szerint 1515 és 1520 között készülhetett. Azt is megállapították, hogy nem külföldről hozták be vagy rendelték meg, s még csak nem is Külső-Erdélyben, hanem valószínűleg Csíkban készítették.” A „somlyói Mária-szobor” igen „megragadó jelenség: hársfából készült, 227 cm magas”. „Mária lábai alatt a fél földgömb, azon sarlós hold, ennek közepén fekvő emberfej - a tagadás képviselője. A kegyszobrot tetőtől talpig aranyos sugárkéve ragyogja körül.” A „ferences kegyeletet és gyakorlatot őrzi, a Napba öltözött Asszonyt.”⁽⁷⁾**

A fentebb említett Domokos Kázmér csíksomlyói házfőnök és Spielenberg János zenetörténeti jelentőségű XVII. századi kapcsolatának fényében érdemes néhány adalékra utalnom! Különleges történelmi emlék az a keresztény egység jegyében, ami a XVII. századi Csíksomlyó és lutheránus Spillenberg/Spilenberg/Spielenberg-család egyik tagjának kapcsolata révén a korabeli magyar egyházi és zenei élet érdekes világára is rávilágít! A orvosdoktor, Spielenberg Sámuel (1573-1654) és Clementis Magdolna fia, Spielenberg János Lőcsén született 1636. március 18-án. Tanár, hangszeres zenész és karnagy is volt. Kiváló magyarországi zeneszerzőként is közismert volt a XVII. században. ⁽⁸⁾

E korszak nevezetes zeneművésze volt Spielenberg János, aki kezdetben szülővárosában, Lőcsén élt és alkotott. ⁽⁹⁾ Korának fontos zeneszerzőjeként tartja nyilván a zenetörténeti irodalom Spielenberg Jánost. ⁽¹⁰⁾ Spielenberg több szerzeménye is fennmaradt Kájoni János kéziratos gyűjteményében, a Kájoni-kódexben. ⁽¹¹⁾ A Kájoni-kódexben szerepelnek Spielenberg János eredeti alkotásai is. ⁽¹²⁾

Spielenberg lőcsei tanár, hangszeres zenész 1659-ben a csíksomlyói ferences konvent számára komponálta öt egyházi művét. Ajánlásában lőcsei hangszeres zenésznek nevezte magát: „*Joanne Spielenbergero Leutschoviensi Musico Instrumentali 1659.*”. ⁽¹³⁾ E művei: „1. *Officium missae (Gloria, Credo, Sanctus cum Tremula, Benedictus, Agnus Dei)*, 2. *Salve Sancte Pater*, 3. *Oratio S. Francisci. Adoremus te Sanctissime*, 4. *O Patriarcha pauperum*, 5. *Coelorum candor splenduit.*” Az első mű egy kétszólamú teljes mise, közben kórusal. ⁽¹⁴⁾ Szerzeményeit csíki Somlyai Miklós házfőnöknek és Domokos Kázmár csíksomlyói custosnak ajánlotta Spielenberg 1659-ben, mint lőcsei zenekarvezető. ⁽¹⁵⁾

Alkotásait Kájoni János jegyezte le (társaival, Seregélyes Mátyással és Tasnádi Bálinttal), és a róla elnevezett Kájoni-kódexben (Codex Caioni 1634-1671) találhatóak. ⁽¹⁶⁾

Érdekes adalék ez a híres lőcsei Spielenberg-orvoscsalád e zenész tagjáról, mivel ez Felső-Magyarország és Erdély korabeli politikai érintkezése mellett a műveltségbeli közelségre, és a közvetlen

kulturális kapcsolatra is kiváló példa. Spielenberg János (1636-1684) zeneszerző igazi mestere volt a XVII. századi magyar muzsikának.⁽¹⁷⁾

Löcse és Csíksomlyó különleges művelődéstörténeti hídját jelenti e zeneszerző munkássága! Spielenberg János fentebb hivatkozott műve, az „*Agnus Dei*” kapcsán érdemes a következő művelődéstörténeti adalékokra is gondolnunk! A „*kereszténység első évszázadaiban*” meghatározó értékszerepet töltöttek be a „*jakobiták*”, akik „*arámi nyelvet beszéltek*”: az ő keleti keresztény világukból „*sarjadt ki az az első keresztény állam, Oszroéne*”: „*a bizánci remetéktőlük lesték el az aszkézis fortélyait, és Róma kántorai tőlük tanultak énekelni*”. „*A 7-8. század fordulóján öt szír pápa ült Szent Péter trónján, és egyikük vezette be az Agnus Dei-t, ezt a szír eredetű liturgikus himnuszt a római misekánonba.*”⁽¹⁸⁾

A fentebb hivatkozott Kájoni János művelődéstörténeti jelentősége kapcsán érdemes arra is utalnom, hogy a búcsújárárhely rövid ismertetőjében ez áll: „*A csíksomlyói kegytemplom mint műemlék a leghíresebb magyar szentélyek közé tartozik. A ferencesek építették 1440 táján, gótikus stílusban, Hunyadi János támogatásával. A századok során sok viszontagságon ment át; az 1661-es török-tatár betöréskor pedig teljesen elpusztult. A kolostorépület mai alakjában 1759-79, a templom pedig 1804-38 között épült. Itt működött Kájoni János nyomdája 1675-től, és itt folytak a híres passiójátékok is. A templom legnagyobb értéke a Szűzanya hársfából faragott kegyszobra a 15. századból. A Somlyó hegyén három kápolna áll.*” Csíksomlyó ma „*Csíkszere-dának a külvárosa*”.⁽¹⁹⁾

Napjaink világának is szól Kájoni János évszázadokkal ezelőtt megfogalmazott üzenete: „*Amennyiben gazdaggá tette egykor Magyarországot apostoli királyságát a földi javak termékenysége, ugyanúgy virágoztatta fel a lelki segítség bősége is*”.⁽²⁰⁾

4. Csíksomlyó jelentősége a csángók és „Kis-Székelýföld” magyar adalékainak tükrében

„Mikecs László, a moldvai magyarok kutatója” azt rögzítette, hogy a „csángók azok a falvakban lakó magyarok, akik az összefüggő székelý népszíget szomszédságában” éltek. ⁽¹⁾ XV. századi magyar sorsközösségünk alapvetésében is gondolkodva nagyon fontos összefüggésekre lehet rámutatni Csíksomlyó tekintetében.

„Az itteni kolostor alapítására az alkalmat két előzmény adta. 1439-től a felsőbb egyházi körök szándékában benne volt a Székelýföld megsegítése olyanformán, hogy ferenceseket kapjon az elesett nép vallási megsegítésére. A másik pedig a Moldvába jutás első elakadása volt. Moldva elpusztítva, a hívek szétszóródtak, a bákói püspökség pedig üresen állt. Az 1439. évi leírás szerint egyelőre remény sem volt a helyzet javítására. Az ottani bizonytalanság megkövetelte, hogy Moldva kapujában, a Gyimesi-szoros közelében, magyar területen hátvédül kolostoruk legyen. Bákó és Csíksomlyó közt kétnapi a járóföld, hamar megközelíthető. A helyi adottságoknál fogva ráadásul Csíksomlyónak központi helyzete van. A Nagysomlyó egyedül kimagasló csúcsa örhegyet jelentett mind a négy égtáj felé. Annak is használták, amióta valamelyes politikai szervezés belépett a Csíki-medencébe. Ezt örökölte át a magyar ország- és egyházszervezés, valamint a határvédelem már a kezdeti időkben.” ⁽²⁾

Magyar műveltségi világunk államszervezési értéke, az „Archiregnum Hungaricum” léte, a Magyar Szent Korona jelentősége a középkori magyarság határterületein számos olyan érdekességre mutatnak rá, melyek fontosak a nemzetünk történeti összefüggéseinek felismerésében. A Kárpátokon túli ősi magyar gyeprüvidék okán csángókra és a havasalföldi „Kis-Székelýföld” térségére vonatkozó történelmi adalékok megértése e körben külön is hangsúlyozandó!

„Mikecs László, a moldvai magyarok kutatója” a következőket rögzítette: a „**honfoglaló magyarság a Kárpát-medence benépesítése**” mellett „**megtöltötte népességgel a korábban lakatlan gyeprüket: Szörény földjét, valamint a Havasalföld északkeleti csücskében lévő Kis-**

Székelyföld megyét” is, melynek „helynevei ma is tanúskodnak” a magyarok itteni világáról. „*Kis-Székelyföld*” ezen helynevei kapcsán kiemelendő, hogy „*néhányuk teljes bizonyossággal a legrégebb magyar katonai szervezetre, a gyepűrendszerre utal, mint Les, Kapus, Szemes, Vámos*”: ezek „*a magyar gyepűövezet legkarakterisztikusabb nevei*”.⁽³⁾

A Kárpátokon túli magyar gyepűrendszer, a keleti gyepű a legfontosabb a középkori magyar határvédelem tekintetében, és ebből adódóan egész magyar történelmünk valódi önszervező erejének megértésében! „*A honfoglaláskori határőrizet a gyepűrendszer volt, melynek lényege: a határfolyók felduzzasztása, erdősávok kivágása abból a célból, hogy megnehezítsék az ellenség behatolását az országba. Tehát kerítést húztak, természetes és mesterséges akadályokat létesítettek. Ez azt eredményezte, hogy nem meghatározott határvonalon húzódott a határ, hanem széles terület volt a határ megjelölése. Ezeken a gyepűrendszereken kapukat létesítettek az ún. ország-kapukat a nemzetközi kereskedelem számára.*”⁽⁴⁾

A székelység „*védte a keleti gyepűt*”. A székelység „*törzsi-nemzetségi szerveződésben élt, s haderejét a könnyűlovasság adta*”. „*Vállalt katonai szerepének köszönhetően a központi hatalom nem avatkozott be belső társadalmi szerkezetébe*”.⁽⁵⁾

„*A gyepűrendszer védelmét a világon egyedül Magyarországon külön rend, a székelyek rendje védte.*” „*A gyepűrendszer védelmét, karbantartását, a határkapuk őrizetét a határőrök rendje látta el.*” Szent István király „*államalapító intézkedései között szerepelt, hogy a határőrök rendje fölé a királynak felelős határ-ispánt nevezett ki*”.⁽⁶⁾

Fontos lenne feltárni a határ-ispán tisztséget betöltő személyek családi és nemzetségi kapcsolatrendszeit: ennek révén új megvilágításba kerülnének például a Hunyadi-családra vonatkozó történeti adalékok, mivel a megítélésem szerint Hunyadi János székelyispán hivatala arra utal, hogy ősei a Kárpátokon túli gyepűvidéken a magyar határvédelmet ellátó székelységből származtak. **A fenti szempontok alapján indokolt rögzítenem azt a feltevésemet, hogy a Hunyadiak ősei olyan, a Kárpátokon túli nagy szabadságban élő (hatalmas gulyák és ménesek birtoklása révén erős) lovasíjász magyar pásztorvilág-**

ból, azaz a gyeprüvidék határvédelmét ellátó székely nemzetségből származtak, mely nemzetség a véráldozata miatt a XIV. század végére létszámában lecsökkent a törökökkel szemben évtizedeken át vívott küzdelmek következményeként.

A fennálló adatok nyomán úgy látom, hogy amikor az a válsághelyzet állt elő, hogy a XIV. századi határvédelmet ellátó nemzetségi erők felmorzsolódtak a törökökkel vívott küzdelmek során, akkor a királyi hatalom a bánságok és nemesi vármegyék megszervezése révén immár államhatalmi minőségében szervezte meg a határvédelem új rendszerét. Legfőképp azt fontos rögzítenem, hogy a gyeprürendszer a rajta élő magyar lovasíjász pásztorvilág nemzetségeinek határvédelmi ereje révén tudott folyamatosan létezni; ám ezt a védelmi kötelességet a királyi hatalom által megteremtett nemesi vármegye átvette akkor, ha a nemzetségi erő valamely külső támadások miatt meggyengült, felmorzsolódott. Ebben a korszak zászlósuraira is hatalmas feladat, kötelesség hárult!

Mindezen királyi hatalmi döntések abból a XI-XIII. századi magyar határvédelmi gyakorlatban gyökeredeztek, amit a dukátusi rendszer jelentett: a magyar „dux” tisztség egy adott határvédelmi terület katonai vezetői, vezéri mivoltát jelentette. De most térjünk vissza Csíksomlyónak és a Kárpátokon túlra is kiterjedő egyházi világának jelentőségére!

„A kolostor alapításának idején Csík egészében az udvarhelyi, akkor telegdi főesperesség harmadik kerülete volt, mint csíki alesperesség 18 plébániával, melyből 9 Felcsíkon, 7 Alcsíkon, Gyergyóban és Kászonban pedig egy-egy. A nagy hiányokat akarta pótolni a pápa, amikor a ferenceseket apostoli küldetéssel látta el széles körű felhatalmazásokat adva nekik. Fő feladatuk a hitvédelem, a tanítás, a lelkek hiánytalan kiszolgálása volt. Ezért e vidéken parochiális jogokat is kaptak: kereszthelhetek, gyóntathattak bárhol, prédikálhattak és egyházfegyelmi ügyeket is intézhettek. Sőt, püspöki joghatóságot is kaptak a hiányzó püspök pótlására. A csíki ferencesek apostoli küldetése kiterjedt Moldvára is.” ⁽⁷⁾

Csíksomlyó és Moldva magyar kapcsolatrendszerének egyetemes művelődéstörténeti jelentősége van! A csíksomlyói búcsújárás és Mária-szobor kapcsán Tánczos Vilmos e „*kegyszobor moldvai eredeztetésének legendái*” körében megemlítette „*a csíki székeleknek adományozott Bálványos-havas, mint mondai motívum*” emlékét, amiről a „*moldvai csángók úgy tudják, hogy az értékes havast először a magyarok adták a luzikalagoriaknak cserébe a faluhoz tartozó Barátból elvitt Mária-szoborért*”. A „*csíksomlyói Mária-szobor Moldvából*”, azaz „*egészen pontosan a hajdan Luzikalagorhoz tartozó Barátból*” való „*származtatásának legendája általánosan ismert a moldvai csángók között*”. „*A szobor Csíksomlyóra való menekítését számos legenda meséli el*.” A „*csíksomlyói szobor Moldvából való eredeztetése*”, a törökökkel folytatott harcok miatti elmenekítése évszázadokon átívelő alapemlék a hagyományban. A „*moldvai csángók a Csíksomlyói Máriát egyöntetűen sajátjuknak, tulajdonjogi szempontból is a magukénak tudják*”, és a keresztény hitükből fakadó tiszteleti alapélmény a Csíksomlyóra való búcsújárásuk legfőbb oka.⁽⁸⁾

Luzikalagor (Kalugarpataka. Kalagor) település régi neve Ungureni volt: e magyarok lakta településen még a XV. század végén is létezett egy olyan remetemonostor, ahol akkoriban egy „*Teofan nevezetű szerzetes tartózkodott*”.⁽⁹⁾

Nagypatak középkori monostorának emlékét „*talán a Göröge határ-rész őrizte meg*”. A „*Göröge, görögének háljá*” belterületi helynév „*a falut nyugatról határoló dombvonulat egy része*”: „*görög kalugyerek, szerzetesek helye volt, onnan származtatják a nevet*”.⁽¹⁰⁾

Csíksomlyó kapcsán e körben és a Hunyadiakkal összefüggésben a következő adaléokra érdemes utalnom! „*A kegyszobor. A csíksomlyói kegytemplom egyik nagy vonzerejét a kegyszobor jelenti. Ott áll magas trónusán az oltár mögött, ezrek előtt közismerten, egyedül az összes ősrégi helybéli ferences emlékek közül*.” Egyes „*feltételezések szerint a kegyszobor eredetét egyesek*” éppen „*Hunyadi saját rendelésére teszik*”.⁽¹¹⁾

5. „Kis-Székelyföld” jelentősége a magyar Hunyadi-család eredetkutatásai körében

„Kis-Székelyföld” jelentősége a magyar Hunyadi-család eredetkutatásainak körében a megítélésem szerint kimagasló értékkel bír! Dr. Kovács Lehel István a következőket fogalmazta meg: **„Van, aki hallott Saaka megyéről, de adatokat már senki sem tudott szolgáltatni”, ezért az „egykori havaselvei székely megye” kapcsán fontos a kutatás. Indokolt „kutatni az egykori székely megye múltját”.⁽¹⁾**

Erdély és Havasalföld határvédelmi jelentősége kapcsán számos összefüggésre érdemes utalnom, melyeknek egészen Szent István uralkodásáig nyúlnak vissza a gyökerei! Szent István király Erdély egy „részét is beszervezte a királyi vármegyék rendszerébe”. „Erdély legnagyobb részben gyepükön túli gazdátlan terület volt”. „Szent István Erdélyben két megyét szervez.” „Ezek a gyepűn túl esvén” a „marchioknak megfelelő comes confiniorum kerül, akit később princepsnek, duxnak neveztek”. „Ebből fejlődött ki később a vajdai méltóság. Erdély tehát ekkor is a magyar állam szerves része, de különös helyzetére való tekintettel külön királyi tisztviselő áll az élén. A királyság első évtizedeiben a lakott terület még mindig a Szamos, Aranyos és a Közép-Maros vonaláig terjed. A két Küküllő közt és a Maros balpartján a székelyek töltik be az előretolt védelmi előőrs szerepét. A lakott területek előtt pedig irtatlan erdővidék szolgálta a keleti végek biztonságát.” Az „erős és széles védőöv” nagy szükség volt.⁽²⁾

A fenti határvédelmi alapvetések okán Hunyadiak székely eredete kapcsán az alábbi adaléokra is érdemes hivatkoznom! A Hunyadiak székely eredetét és törvényes származását fogalmazta meg Zágoni Aranka György a „Gubernátor Hunyadi Jánosról való értekeződés, melyben megbizonyíttatik, hogy nem volt szerelem gyermeke” (Kolozsvár, 1811.) címet viselő művében. Hunyadi János törvényes és magyar származását rögzítette Ponori Thewrewk József is a „Három értekezés Hunyadi Székely János, Magyarországi Kormányzó, Erdélyi s Havasalföldi Vajda, Tótországi, Temesi s Szörényi Bán, Besztercei örökös Gróf,

és Nándorfejérvári Kapitány törvényes ágyból lett születésének bebizonyítására” (Pozsony, 1825.) címet viselő művében.⁽³⁾

A fentebb szereplő „*Hunyadi Székely János*” megnevezés okán indokolt a székelység történeti értékére is utalni! „*A székelységet a magyar nép egyik ágaként, részeként szokás meghatározni, olyan részeként, amely mintegy ezer év óta Erdély délkeleti csücskében él. A meghatározás történelmére vonatkoztatva is áll: a székely történelem része az egyetemes magyar történelemnek, Erdélybe ágyazottan. Nem egy helyen azt is olvashattuk, hogy a székelység a magyarságnak keleti őrszeme volt. Lehet, hogy ezt a meghatározást többen kissé romantikusnak tartják, de kétségtelenül kifejez valami lényegeset a székelység történelmi szerepéből, hivatásából s történelme sajátosságairól. A székely történelmi sajátosság legfőbb hordozója a székelység katonai hivatása, funkciója volt. Írott történelmünkben mint katonanép tűnt fel, s ezt a funkcióját kisebb megszakításokkal az 1848-as forradalomig megőrizte. Ezért a székely história értelmező kulcsa a katonai funkció. Kétségtelen, hogy a hadszervezete, hadi szolgálatai által őrizhette meg a szabadságát, a libertást, s a feudalizmus a maga jobbágyviszonyaival ezért nem hatolhatott be, csak több évszázados késéssel és akkor is csak részben a Székelyföldre, a székely társadalomba.*”⁽⁴⁾

A fentiek okán viszont arra érdemes hivatkoznom, hogy székely világ létezett Havasalföld „Kis-Székelyföld”, azaz a „havaselvei székely megye” térségében is!

Dr. Kovács Lehel István a következőket rögzítette: „Mikecs László (Csángók, Budapest, 1941), Gazda László (Székely megye Havasalföldön), Sántha Attila (Két ősrégi magyar víznév – A havaselvi hajdani Săcuieni megye helynévanyagából)” írásai „nyomán keltünk át a Kárpátokon Váradi Péter Pállal és Kádár Tamással, hogy mi is megismerjük történelmünknek egyik fehér foltját, a hajdani havasalföldi székely megyét”. „Vălenii de Munte 1431-ben” mint „a székelyek vására” jelent meg.” „Számos településnév utal magyar eredetre: Buzău (Bodzavásár), Chiojdou (Kövesd), Cislău (lócsiszár), Pănătau (pemetető), Secuiu (Székelyfalu), Unguriu (Magyaros) stb.” Érdekes, hogy egyes források szerint a székely megye 1829-ben szűnt meg, pedig a megye-

rendezés 1845-ben volt.” „Saac-nak (Saaka), illetve Säcueni, Säcuieni, Secuieni-nek nevezett Székely megye egészen 1845. január 1-jéig életben maradt”. „A megye első írásos emléke 1482-ből való. Székhelye 1780-ig Vălenii de Munte (Székelyek vására), azután pedig Bucov.” **A Kárpátokon túli „Săcueni megye” kapcsán fontos adalék, hogy ez „a Székelyföld havaselvei meghosszabbítása volt”.** Gustav Weigand 1921-ben ezt írta: egy „ország egykori népességének a kikutatásához legfontosabb forrásul szolgálnak a folyónevek, amelyek a helyneveknél is jobban hagyományozhatják át a távoli múltat, mivel állandóbbak a helyneveknél”.⁽⁵⁾

Sófalvi András a következőket fogalmazta meg: „Tanulmányomban a székely határvédelem délkelet-erdélyi vetületét, és pedig a Tatárhavas-hágón átkelő útvonal és az annak ellenőrzésére, védelmére emelt bodzai vár építéstörténetét taglaltam. A jól dokumentált fejedelemség kori események előzményeiről szórványos írott források vallanak, a népességmozgásokra és településtörténeti mozzanatokra már csak a helynevek hívják fel a figyelmet. **A székely–magyar jelenlét havasalföldi nyomait (Székely megye) további szisztematikus nyelvészeti-régészeti kutatások árnyalhatják, írásom célja elsősorban a figyelemfelkeltés volt: vannak még feltáratlan epizódok történelmünkben.**”.⁽⁶⁾

E körben indokolt arra is utalnom, hogy a magyar Hunyadi-család ősei világának eredetkutatásai terén a legfontosabb adalék az, hogy székely világ létezett Havasalföld „Kis-Székelyföld” térségében: ennek történeti jelentősége már a Szent István korában kialakuló magyar–görög határsáv, azaz a Kárpátokon túli magyar gyeplő lovasíjász magyar pásztorvilágának határvédelmi voltában érhető tetten! Ez utóbbi görög vonatkozásra már csak azért is fontos felhívni a figyelmet, mert a XVII-XVIII. századi fanarióta görög Kantakouzénosz-család korából való térképen ábrázolták a fentebb hivatkozott „Kis-Székelyföld” területét! A fenti adalékok jegyében és Hunyadi Mátyás király nagyapja, Buth-i Vajk neve okán a család magyar eredetére vonatkozó összegzésként itt fontos rögzítenem, hogy a megítélésem szerint a magyar Hunyadi-család XIV. századi ősei a Kárpátokon túli magyar

pásztorvidékek egyik kimagaslóan fontos területén, jelesül Havasalföldnek „Kis-Székelyföld” nevet viselő térségében a határvédelmet ellátó és ekként nagy szabadságban élő magyar lovasíjász pásztortársadalomba tartozó székely Örlóc-nem Bod-ágából származtak, méghozzá ezen ág katonai vezetői voltak a magyar gyepűvidék eme részén.

Havasalföld folyónevei kapcsán *„az a legszembetűnőbb, hogy jórészen hadi berendezés emlékéit őrzik”*. *„Néhányuk teljes bizonyossággal a legrégebb magyar katonai szervezetre utal: a gyepűrendszerre. Les, Kapus, Szemes, Vámos. A várak földrajzi helyzetei is azt sugallják, hogy nem Kárpátok ellen támadó ellenség építette azokat, támadása fedezésére, hanem ellenkezőleg, a havaselvei s moldvai síkságok, a focsani kapu felől a Kárpátok felé támadók elleni védekezésre szolgáltak. Szóval magyar várak lehettek a kunok, illetőleg a tatárok ellen, az egyik legkönnyebben járható út mellett, tehát a legveszélyesebb helyen, a Tatár-hágó környékén.”* *„A mai Erdély területét nem adták egykönnyen. Erődítmények hosszú sora védte a Kárpát-medence békéjét.”*⁽⁷⁾

„A honfoglaló magyarság, annak két törzse, sőt a székelyekkel együtt három, részben Erdélyt is megszállja, másrészt gyepűelvének teszi meg, határvédelmi feladatokra használja.” *„Amint láthatjuk, a honfoglaló magyarság felismerte a Kárpát-medence természetes egységét és azt lényegében teljesen birtokába vette, tervszerűen megszállta, kiépítette a maga védelmi vonalait. A Kárpát-medencéhez tartozónak ismerte fel és érezte Erdélyt is. Bekapcsolta ezt is a nyugat felé orientálódó magyar államba, annál is inkább, mert Erdély nélkül a magyar államot is sokkal nehezebb lett volna megtartani.”*⁽⁸⁾

„Az első időszak végén azonban határozott jelei mutatkoztak a nemzeti társadalom átalakulásának s a vagyoni rétegződés és a katonai szolgálat alapján megjelent a székely társadalom három rendje, a tria genera Siculorum (1339/, amely a jogi-rendi differenciálódást is elősegítette, s egyben a székely rétegeknek hadszervezetben betöltött helyét is kijelölte: a lovasokból a lófőrend, a szegényebb családok tagjaiból a gyalogrend alakult, s 1407-től már emlegetik a főembereket, a primorokat. Az előkelők s a lovasrend tehetősebbjei viselték a

székely nemzetségi szervezet tisztségeit, a bíróságot és hadnagyságot is. A társadalmi rétegződés a XV. század elejére nagyobb méreteket öltött, mint általában tudott, **1437-ben a székelység mint nemzet (natio) vett részt az erdélyi három nemzet szövetségében, ezt a helyét 1848-ig megőrizte.** Két felső rendje képviselte magát a rendi natiót. A második szakaszban előbb Hunyadi János, majd Mátyás kénytelen beavatkozni s védelmébe venni a gyalogokat, a köznépet, kiket az előkelők mind erősebben elnyomtak. Olyan fokú volt ez a védelem, hogy megakadályozta a feudalizmus gyors kialakulását, s Mátyás rendelkezése jogilag, törvényileg rögzítette a három rend státusát. Ez az időszak a székely rendi társadalom kialakulásának a kora. **Mátyás 1473. évi rendelete előírta: a székely ispán külön jegyzékbe írassa össze a lófőket apja is lovas volt, ez a rend lesz a primpilusok rendje; külön írták a gyalogokat (pedites).** A főemberek, a primorok a fenti beosztást önkényesen nem változtathatták meg. Látható, hogy a leszármazás s nem a vagyon szerint történt a székely rendek első összeírása; ez már az örökölhető sajátos székely rendiség. Mindegyik rendnek pontosan meghatározott katonai kötelezettsége volt. Ez a rendiség, bár királyi beavatkozáshoz rögzítődött, mégis eredeti, mert a belső társadalomszerveződés eredményeit kodifikálta.”⁽⁹⁾

Csiksomlyó magyar nemzetegyesítő volta jegyében fontos utalnom arra, hogy a székely ősképpen a szabad ember eszménye és valósága, a sorsközösségben élő szabad ember teremtő ereje ölt testet. Igaz ez a hétköznapi világában, a felelősségvállalásban, melynek Égre mutató lelki eredménye az életút végén a Csillagösvény reménye. A székely szabadság az ősi gyökereket megőrző középkori székely jogállás világában, és az ebből eredő történelmi sorsközösség által meghatározott egyéni és közösségi öntudatban gyökerezik. Csak az értheti meg a székely ősmínőség egyetemes jelentőségét, aki megérti az egyéni és közösségi szabadság emberi lényegét.

A székelyszabadság magyar művelődéstörténeti kincs: ősisége és tartalma páratlan Európában. Az ősiségből fakadó természetes szabadságtudat a rendíthetetlen volta miatt a történelemben mindig is rendkívül veszélyes volt (és lesz is) minden olyan hatalmi

világ számára, ami szabadságot és tisztességet hirdet, ám valójában ez ellen tör. A székelyszabadság minden időben emlékeztethet minden magyart arra, hogy szabad ősei teremttettek itt szabad hazát a Kárpát-medencében, és a Kárpátokon túli magyar gyepűvidéken.

A székely társadalom évezredes gyökerű határt védő volta közismert minden magyar számára. De még ennél a katonalétből fakadó valóságából is fontosabb, hogy művelődéstörténeti értelemben ez a székely világ a megszületett ember szabad voltát hirdeti az ősidőktől kezdve, Szent István országán át napjainkban is a jövő nemzedékek számára.

III. A XV. SZÁZADI SZAKRÁLIS ÖRÖKSÉG JELENTŐSÉGE A CÍMERTAN ÉS AZ EREDETTAN AKADÉMIAI ÖSSZEFÜGGÉSEI TÜKRÉBEN!

„ARS SACRA”: ez a történelem evangéliuma, mivel a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetének emlékeztetmíveltségi összefüggései és a középkori templomaink szakrális örökségei, mint genealógiai tanúságtételt felmutató címerjogi alapvetések egyetemes jelentőséget képviselnek!

A címerjog a nemzeti emlékeztetmíveltség azon értékes tudástárat megtestesítő tudományterülete, melynek kimagasló jelentősége van a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete terén. Alapvetésként indokolt rögzíteni, hogy a legfontosabbak a XV. századi források, melyek értelmezési kereteit azon legmagasabb tudományosság szintjén kell meghatározni, melyben a címerjog hatalmas jelentőséget képvisel.

A középkori „Archiregnum Hungaricum” államéletét meghatározó családok eredetkutatása tárgykörében a kutatások alapjait a korabeli levéltári források jelentik. Ezen források között kiemelt fontossággal bírnak azon királyi adománylevelek, melyek az érintett család címeréről adnak történelmileg hiteles tájékoztatást.

A címerjog jelentősége kapcsán fontos rögzíteni, hogy a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete tárgykörében az ősi csa-

ládi címer és ennek címerváltozatai kimagasló értéktárat mutatnak fel a tanúságtétel okán! E tárgykörben azon címerváltozatok a legfontosabbak, melyek a székely címer jelképeivel ékesítettek, s ekként térnek el az 1453-as királyi adománylevélben adományozott címertől. (Címerjogi alapvetésként indokolt rögzíteni, hogy a középkori „*Archiregnum Hungaricum*” jogrendszerét alapjaiban sértő cselekedet volt a német hűbéri jogfelfogás alapján megszövegezett 1453-as királyi adománylevél kibocsátása. A Hunyadi-család számára adományozott „*örökös grófi cím*” valójában egy „*trójai faló*” volt, melynek révén ezen okirat a területiség feletti uralmat megtestesítő jogosultság megteremtését kívánta megadni. A nemzeti jogrendünkkel össze nem egyeztethető okirat volt a királyi adománylevél, melynek legfőbb lényegi célja az uralkodóhoz fűződő hűbéri viszony kialakítása volt. A középkori „*Archiregnum Hungaricum*” jogállami minőséget képviselt, és nem pedig hűbériséget, ezért címerjogi alapvetés, hogy az 1453-as királyi adománylevél kibocsátása a nemzeti jogrendünk elleni tudatos támadást jelentő jogsértő cselekedet volt.)

A középkori „*Archiregnum Hungaricum*” állam- és jogrendjénél ugyanis ősbib a székelység jogrendje és címerének jelképrendszere, és ekként egyetemes jelentőséget képviselt a középkor magyar címerjog világában. Címerjogi alapvetésként indokolt rögzíteni, hogy a címerhasználat lényege a tanúságtétel, tehát a címerjogi értelmezési keretek meghatározásakor a heraldika és a genealógia külön is izgalmas és egymást erősítő tudományterületeit fontos az összefüggések mentén elemezni.

A jogtörténet különleges emlékezetműveltséget felmutató tudományterülete a heraldikai és a genealógiai összefüggések terén irányadó címerjog.

Vajdahunyad várkápolnája boltozatzáró kövének sisakdíszes címere 1446 óta a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetének címerjogi bizonyítéka!

A sisakdíszes címerek genealógiai jelentősége közismert a tudományos kutatások értelmezési kereteinek a meghatározása terén! A Hunyadiak ősi fészke, Hunyadvár, azaz Vajdahunyad várkápolnájának

és lovagtermének Hunyadi-családcímerei a gyűrűt tartó holló az ősi székely jelképekkel együttes ábrázolásával valósultak meg. E történelmi helyszínen a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete terén az 1452-ig megvalósult építkezések körében rendkívüli értéktárat képviselnek ezen genealógiai címerábrázolások.

Hunyadi János „*az udvari körből hazakerülve, a budai palotát tekintette mintaképének, amikor Vajdahunyad várát kifejlesztette*”. „*Mint az ország leghatalmasabb főura megengedhette, hogy királyi példát kövessen.*” „*Külsőben erkélyfolyosós várkastély, tereiben két díszterem egymás fölött*” található a „*vajdahunyadi palotában*”. Az „*Országháznak nevezett termet 5 oszlop osztja két boltozatos hajóra*”.⁽¹⁾

„*Buda, Esztergom, Vajdahunyad egyazon emlékcsoport tagjai; a XV. századi magyar reprezentációs építkezéséé*”. A „*Hunyadiak Zsigmond udvarában emelkedtek ki, Vajdahunyad kiépítéskor a budai mintát követték*”. Vajdahunyad „*épülete méretben és művészeti megoldásban olyan figyelemre méltó, hogy jogos megállapítani*”, hogy az itteni XV. századi „*emlékcsoport nemcsak a hazai, hanem az európai korabeli építészet élvonalába tartozik*”.⁽²⁾ Vajdahunyad kapcsán a következő alapvetések kerültek megfogalmazásra 1987-ben: „*Az emeleti nagyterem, melyet Országháznak is neveztek, 30 méter hosszú, 12 méter széles. Hálóboltozatos mennyezetének, a termet középen kettéosztó, címerpajzsos, lombdíszes faragványokkal díszített öt, nyolcszögletű vörösmárvány oszlopával Erdélyben és a történelmi Magyarországon is egyedülálló. A nagyterem második oszlopán felirat hirdeti: „Ezt a várat Hunyadi János, Magyarország kormányzója építette az Úr születésének 1452. esztendejében.” Hunyadi korában országos tanácskozásokat tartottak itt, innen az Országház elnevezés. A nagyterem alatt a földszintet, az előbbihez hasonló elrendezéssel a lovagterem foglalja el, ahová a kaputorony melletti csigalépcső vezet.*” A „*kápolnát 1446-ban, míg a lovagtermet 1452-ben építették fel*”. Vajdahunyadot 1482-ben Mátyás király a „*fiának, Korvin János lipói hercegnek és hunyadi ispánnak adományozta*”.⁽³⁾

A Vajdahunyad várában lévő „lovagteremnek felíratos pillérfejezete” tekintetében fontos emlék a „Hunyadi-címeres oszlopfejezete”, ahol a „címerpajzsban fagallyon gyűrűs holló, csillag és félhold” látható. ⁽⁴⁾

„A műveltség hordozója a vallás”! Ezen értéküzenet megfogalmazója, Köpeczi Sebestyén József (1878–1964) heraldikus, címerfestő, genealógus, a „*Genealógiai Füzetek*” szerkesztője, a Magyar Nemzeti Múzeum és a Magyar Országos Levéltár megbízott címerfestője, az ún. magyar birodalmi közép címer megtervezője, Erdély címertanának legkiválóbb szakértője a következőket rögzítette 1927-ben: **a „Hunyadi-ház pajzscímerének színeit ismerjük”: a „pajzs kék; a holló fekete”. „A várkapolna boltzáróköve pedig a Hunyadiak pajzscímerképének sisakdísképen alkalmazott változata. Ez emlék négyes karajba foglalt, koronás, takaros csőrsisakot mutat s ezen a csőrében gyűrűt tartó hollót, melynek balszárnnyához öblében hatágú csillagos, fogyó félhold tapad.”** ⁽⁵⁾

E Hunyadi-címerről Köpeczi Sebestyén József 1927-ben kiváló rajzot készített, ami Vajdahunyad várkapolnájának 1446. évi sisakdíszes Hunyadi-család címerét ábrázolja.

Vajdahunyad várkapolnája a nemzeti összetartozásunk határokon átívelő érzületének a legméltóbb megélésének szakrális helyszínei közé tartozik! A jogtörténet különleges emlékezetműveltséget felmutató tudományterülete a heraldikai és a genealógiai összefüggések terén irányadó címerjog. **E tárgykörben azt a legfontosabb rögzíteni, hogy Vajdahunyad várkapolnája boltozat záró kövének sisakdíszes címere által 1446-ban Hunyadi János címerjogi tanúságtételt tett a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetéről.**

Budavári Nagyboldogasszony-templomunk harangtornya koronás államcímerének szív pajzsával 1470-ben Mátyás király az őseiről ugyanezt a címerjogi tanúságtételt mutatta föl országnak-világnak!

E XV. századi épített szakrális örökségtáraink olyan kimagasló értéküzeneteket hordoznak a székelycímeres ékítményeik révén, melyek világképi felmutatása a XXI. században is a nemzeti összetartozásunkat erősíti!

A márciusi ifjaink közé tartozó **báró Nyáry Albert** (1828-1886) történész, levéltáros, heraldikus és a **Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja**, aki „*A heraldika vezérfonala*” (Bp., 1886.) címet viselő művében azt rögzítette a besztercei grófságról szóló 1453-as királyi adománylevél kapcsán, hogy ezt a Hunyadiak teljességgel mellőzték, mivel a „*Hunyadi-ház*” 1453 után is „*csak egyszerű ősi címere mellett maradt*”!⁽⁶⁾

A magyar Hunyadi-uralkodóház egyetemes jelentősége kapcsán arra is fontos emlékezni, hogy Hunyadi János kormányzót királyi jogkör illette meg: az uralkodói hatalom birtokában volt. Indokolt arra is rávilágítani, hogy a középkori görög császárság diadokhosza lett 1452-ben, ami a korabeli nemzetközi jog világában azt jelentette, hogy Neszebár uraként királyi jogkört gyakorolt Hunyadi János.

E felségjogi alapvetés évezredekén átívelő gyökerei kapcsán indokolt arra is utalni, hogy diadokhoszok voltak azok a hadvezérek, akik Nagy Sándor halála után a birodalom egyes területein királyi hatalmat gyakorolva uralkodtak.

A magyar Hunyadi-uralkodóház egyetemes jelentősége kapcsán arra is fontos emlékezni, hogy Mátyás király természetes fia, Corvin János (1473–1504) magyar trónörökös volt, aki 1495–1499 között Bosznia királya lett!

A magyar Hunyadi-uralkodóház 3 nemzedékének e felségjogi minősége különleges jogtörténeti értéktárházát mutat föl az egyetemes történelmi szemlélet világában.

Indokolt kiemelten hangsúlyozni, hogy az ősiséget felmutató székelyszász zászló a székelység legfontosabb jelképe: a Székely Nemzeti Tanács zászlaját 2004-ben alkották meg, és 2009-ben tették Székelyföld hivatalos zászlajává. A székelység e zászlaján különleges értéket képvisel a kék alapon ábrázolt Nap és Hold. Ezen ősi örökség olyan emlékeztetműveltségi erőt képvisel a XXI. században is, amit minden történelem tankönyvünkben rögzíteni indokolt, hiszen az elmúlt években az Országházunkra is kitűzésre került.

A Kárpát-haza őrei a székelyek! A középkori „Archiregnum Hungaricum” lovasíjász magyar határvédelmi rendszerének legértékesebb hadereje azon székelység volt, melynek Kárpátokon túli csatatéri diadalai oly sokszor védték meg a Havasalföldön és Moldvában élő nemzetrészeinket az ellenséges haderőkkel szemben.

Magyar nemzeti történelmünk székely örökségtárában alapvetést jelent a kun, az úz, a besenyő, a tatár támadások idején felmutatott hősiesség és véráldozat. E székely öntudat szakrális örökségtára számtalan középkori templomunk falképein felmutatásra került a lovagkirályi minőséget felmutató Szent László tiszteletével egyetemben. Ezen kimagasló jelentőségű ábrázolások a történelem evangéliuma világképi üzenetét fogalmazták meg a magyar Hunyadi-család székely őseinek világa számára; és ezt az örökséget fel kell mutatnunk a XXI. században!

A címerjog jelentősége kapcsán fontos rögzíteni, hogy a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete tárgykörében az ősi családi címer és ennek címerkialakításai kimagasló értéktárat mutatnak fel a tanúságtétel okán. E tárgykörben természetesen azon XV. századi címerkialakítások a legfontosabbak, melyek a székely címer jelképeivel ékesítettek!

A nemzeti összetartozásunk értéktárainak felmutatása jegyében indokolt újra közkinccsá tenni mindazon értéktárainkat, melyeket a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete tárgykörében a nemzeti történelmi világképünk legjelesebb tudományos képviselői akadémiai szinten mutattak föl a nagyvilágnak!

Indokolt világhírré tenni hazánk XV. századi dicsőséges történelmét, nemzeti emlékeztetmíveltségünket, jogrendi értékvilágunkat, csatatéri hőseinket, a korabeli lovasíjász huszárságunk hadművészeti és művelődéstörténeti értéktárait.

A nemzeti összetartozásunk terén különleges értéktárként fontos arra utalni, hogy a Székelyföld hivatalos zászlaján, Hunyadi János 1446-ban felépített várkapolnája boltozat záró kövének címerkialakításán, valamint a dicsőséges uralkodónk, Mátyás király által 1470-ben a budavári Nagyboldogasszony-templom harangtornyára készített koronás államcímérének szív pajzsán is ott látható a kék alapon ábrázolt Nap és Hold a Hunyadi-holló ábrázolásával egyetemben.

IV. A XIV. SZÁZADI HAVASALFÖLD MAGYAR ALAPÍTÁSÚ PÜSPÖKSÉGE ÉS SZÉKELY MEGYÉJE

1. A XIV. századi Havasalföld Székely megyéjének egyetemes jelentősége!

A XIV. századi Havasalföld (Oungrovlachia / Magyarpásztorföld) Székely megyéje történelmi földrajzának jelentősége kimagasló értéket képvisel a Hunyadi-kutatás tárgykörében. Indokolt a székely-görög emlékezetműveltségi kapcsolatrendszer azon alapvetéseit rögzíteni, melyek egyetemes jelentőséget képviselnek. E körben leginkább a Kárpátokon túli XI-XII. századi magyar-görög határ történelmi emlékeit fontos felidézni, mivel ez a XV. század közepén is természetesen jelen volt a magyar politikai közgondolkodásban! **A legfontosabb Hunyadi János kormányzó 1447. október 12-én kelt oklevelére hivatkozni, melyben megemlíti Vaskapunál, a „havasalföldi síkságon”, valamint „a régi görög birodalom határainál” („scilicet in confinibus Romanie”) vívott törökellenes csatákat.**⁽¹⁾

A Konstantinápoly főváros által irányított középkori görög császárság neve Rhómania volt 330-tól 1453-ig, melynek jelentése „*Római Birodalom*”. A XV. századig a görög „*romanosz*” és a latin „*romanus*” szavak jelentése „*római*” volt, ami a középkori görög birodalom polgárát jelentette. E középkori görög császárság VI. századi jogtudósai állították össze a római jogot („*ius romanum*”). E tárgykör egyetemes jelentőségére mutatott rá Ponori Thewrewk József 1825-ben: Konstantinápoly, az „*új Róma, mint a Keresztyén Vallás főhelye, szorgalmas, buzgó misszionárjai által a deák nyelvet el juttatá*” más nemzetekhez is, és ekként „*Dicső Eleink Rómának Törvényi szellemével belevék nyelvét is*”.⁽²⁾

Ez utóbbi, a Konstantinápoly főváros által 330-tól 1453-ig irányított középkori görög birodalom emlékezetműveltségi jelentőségére vonatkozó adalék okán indokolt az alábbi összefüggésekre is rámutatni! Az Oláh/OlachVolah/Wolah/Vola régi magyar családnév.⁽³⁾ A vlahosz görög szó: pásztort jelent.⁽⁴⁾

A fentebb hivatkozott „*deák nyelvet*” illetően fontos tehát azt is meglátni, hogy a magyar műveltségi körben a latinizálódott görög szavak igen fontos értelmezési kört jelentenek! A latinizálódott görög eredetű „*vlach/oláh*” szó X-XV. századi magyar értelme kapcsán igen fontos, hogy „*Vlachia/Walachia*” jelentése „*Pásztorföld*”, ami a Kárpáton túli határvédelem magyar gyepűvidék voltát és magyar lovasíjász világát fejezi ki.

A Kárpáton túli székely-görög emlékezetműveltségi kapcsolatrendszer egyetemes jelentőségére mutat rá, hogy a középkori görög világ több Vlachiát is ismert: Thesszáliát Nagy-Vlachiának, Aetoha és Akarnania egy részét Kis-Vlachiának, Epirosz délkeleti részét pedig Felső-Vlachiának nevezték. A legfontosabb azt rögzíteni, hogy a fenti Vlachiáktól való megkülönböztetés céljából nevezték a görögök Havasalföldet Oungrovlachiának, vagyis Magyarvlachiának, azaz Magyarpásztorföldnek. Ezen alapvetések mentén indokolt a XIX. századi magyar tudósok legjava által megfogalmazott, egyetemes művelődéstörténeti jelentőséggel bíró szempontrendszerek lényegi alapvetéseit elemezni, majd mindezt értelmezni szükséges a székely-görög műveltségi kapcsolatrendszer fényében is!

Különösen igaz ez a kizárólag a Szent Korona jogrendjében meglévő pásztorjog („*ius valachicum*”) okán, hiszen a székely lovasíjász pásztorársadalom határvidéki és távolsági nagyállatkereskedelmi jogosultságára mutatnak rá az alábbi megalapítások is! Szabó István (1898–1969) történész, levéltáros, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja írt arról 1937-ben, hogy a „*hegyvidék vlach falvaival kapcsolatban*” igen fontos, hogy „*e megjelölés alatt nem nemzetiséget, hanem a nemzetiségre való tekintet nélkül vlach hegyi-pásztorjoggal élő*” népet „*kell érteni*”. Ezen települések kapcsán fontos, hogy „*1378-ban s a XIV–XVI. századi latin nyelvű források ezentúl is állandóan „valachalis possessio”-oknak nevezik*”.⁽⁵⁾

Ponori Thewrewk József (1795–1870) művelt tanár, műgyűjtő, királyi táblai jegyző volt, aki igen széles körű műveltségi tevékenységet folytatott. Nyelvújítóként is közismert személyiség volt: ő tette országo-

san közismertté a „*honvéd*” szavunkat. A magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete a szellemi honvédelem sarokpontja!

**A hungarobizantinológiai emlékezetműveltség Európa leg-
ősibb történelemszemléleti tárgykörébe tartozik, ami ekként egye-
temes értéket képvisel!** E művelődéskutatói látásmód lényegének szá-
mos alapelemére világított rá számtalan magyar írás az elmúlt évszá-
zadokban, melyeknek összegzése igen izgalmas és elemzendő tárgykört
jelent. E körben azt a legfontosabb rögzíteni, hogy csak a XXI. század-
ban született meg az a felismerés, hogy a magyar Hunyadi-nemzetség
székely eredetének tudománytörténeti jelentősége szoros kapcsolatban
áll a 8 évszázadon át létező, 1821-ig meglévő magyar-görög műveltségi
határ tényével.

**Ez volt a Kárpátokon túli középkori magyar lovasíjász gyepű-
vidékünk! E határvédelmi térségünk egyetemes jelentősége a XIV.
századi Havasalföld / Oungrovlachia / Magyarpásztorföld magyar
alapítású püspöksége és Székely megyéje történelmi világával függ
össze!**

Csánki Dezső „*Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak
korában*” (Bp., 1890.) címet viselő műve kiváló alkotás, melyre tekin-
tettel a XXI. században immár fontos lesz a legmagasabb akadémiai
műveltség szintjén megírni a „*Havasalföld / Oungrovlachia /
Magyarpásztorföld Székely megyéjének történelmi földrajza*” címet vi-
selő könyvet a magyar Hunyadi-nemzetség székely eredetének tudomá-
nytörténeti jelentősége okán is! A kiváló székely tudós, Benkő József
(1740-1814) református lelkész, teológus, nyelvész és történétíró ezt
rögzítette: Hunyadi János „*Hollós (latinul Corvinus) nevű faluban szüle-
tett*”, és ez „*a falu Havasalföldön volt*”.⁽⁶⁾

**Oláh Miklós esztergomi érsek nagyapja, Argyesi Manzilla ne-
ve okán indokolt arra utalni, hogy a XIV. századi Havasalföld ma-
gyar alapítású püspöksége (Árgyasudvarhely) szintén alapvetést
jelent a magyar Hunyadi-ősök székely eredete terén.**

A fenti alapvetések jegyében indokolt rögzíteni, hogy a Hunyadi-
ak, a Gyula-nemzetségből származó bélteki Dragosz/Drágffyak, a Bar-
csayak, a Nádasdi Ongorok, a Malomvizi Kenderesiek és Kendeffyek, a

kihalt csulai Kende-családdal egy törzsből származó csulai és dadai Mórék (Hunyad vármegyében); a Csornaiak, a Bizeriek, a Mutnokiak, a Temeseli Désiek, a Macskásiak (a szörényi bánság területén), a Jósikák, a Telekik, a Majláthok, a Kájonik, a Bekék, a Szerbánok, és Oláh István, szászvárosi királybíró, valamint fia, Oláh Miklós a későbbi esztergomi érsek ősei is természetesen magyarok voltak. A XIV. századi Havasalföld / Oungrovlachia / Magyarpásztorföld a Kárpátokon túli magyar lovasíjász nemzetségek nagy szabadságban élő nagyállattartó pásztorvilága volt, melynek legszervezettebb határvédelmi katonai erejét a havasalföldi Székely megye biztosította.

„Valachus”, „valah”, „Ungro-Vlachia”: e történet-tudományi megnevezések valódi, egyértelmű és önazonos jelentése kapcsán az alábbi összefüggésekre indokolt utalni! A görög vlachosz szó pásztort jelent. E görög szóból ered a csak a magyar jogrendben létező „*ius valachicum*”, azaz a pásztorjog, és az ebbéli élet-módot kifejező XIV. századi vlach/oláh szó is. Havasalföld görög neve Oungrovlachia volt, ami Magyarpásztorföld jelentéssel bír. A görög műveltség világképében ez volt a Kárpátokon túli magyar lovasíjász nemzetségek nagy szabadságban élő nagyállattartó pásztorvilágának térsége, melynek legszervezettebb határvédelmi katonai erejét a havasalföldi Székely megye biztosította.

2. A magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete az „Archiregnum Hungaricum” részét képező Havasalföld jelentősége fényében!

A magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetét az „Archiregnum Hungaricum” részét képező XIV. századi Havasalföld történeti földrajzának egyetemes jelentősége fényében indokolt a legmagasabb tudományos szinten közzé tenni. A legfontosabb a XIV. századi Kárpátokon túli térségek, Havasalföld és Moldva alapvetést jelentő történelmi emlékeit feltárni, összegezni és értelmezni a XXI. században. E tárgykör kutatástörténeti hiányosságaira mutatott rá egy összegzés 2010-ben: amikor „*a história magyarországi művelőinek körében*” a

„*déli végek felé fordul az érdeklődés*”, akkor az „*kimerül a török-magyar kapcsolatok és/vagy harcok kutatásában, ismertetésében*”. A „*magyar nemzeti kutatást akkor és annyira kezdte/kezdi érdekelni Havasalföld története, amikor a törökök megjelennek annak határainál és ezzel egy időben a Magyar Királyságot fenyegetik*”. A „*legutóbbi, magyar nyelven, magyar történész tollából származó, nagyobb ívű és terjedelmű, primer forrásokig nyúló összefoglalások az 1930-40-es években láttak napvilágot*”. „*Havasalföld és vele együtt Moldva mintha az utóbbi néhány évtizedben kikerült volna a hazai történetkutatás látóteréből*”. 2010-ben tehát az volt a helyzet, hogy „*a magyar vonatkozású havasalföldi (és moldvai) történeseknek nincs teljességre törekvő, és ami ennél is fontosabb, modern feldolgozása hazánkban*”. ⁽¹⁾

E kutatástörténeti hiányosság kapcsán a hatalmas életművet teremtető székely tudós, László Gyula írt arról egy 1978. január 12-én kelt levelében, hogy „*mind Havasalföld, mind Moldva tele van magyar helynevekkel*”, hiszen „*a régi magyar népterület túlnyúlt a Kárpáton*”! ⁽²⁾ „*Hunyadi János származása és ifjúsága*” a legfontosabb kutatási tárgykör. ⁽³⁾

E történelmi iránymutatás jegyében gondolkodva indokolt Havasalföld és Hunyadi János világát az európai emlékeztetmíveltség legmagasabb tudományos összefüggései alapján megérteni! Jó példa erre, hogy a XV. századi hős hadvezér, Hunyadi János méltó emlékezete természetesen a XVI-XVII. századi könyvekben is megőrződött: franciául „*le Chevalier Blanc de la Vallaguie*”, olaszul pedig „*il Cavalliero Bianco della Vallacchia*” névvel illették. „*Petrus Niger Clypeus Thomistarum (Venezia 1481.)*” című műve volt az első, ami azt rögzítette, hogy „*Hunyadit a latin népek „fehér lovag” néven emlegetik*”. ⁽⁴⁾

Ezen adalékok tehát évszázadokon átívelő módon rögzítették, hogy Havasalföld, azaz „*Walachia fehér lovagja*” volt Hunyadi János, melyre tekintettel immár a XXI. században eljött az idő, hogy Havasalföld és Moldva kapcsán megkezdődjék az érdemi „*kutatást*” lehetővé tevő és a „*teljességre törekvő*” történelmi alapvetések rögzítése! Indokolt azt hangsúlyozni, hogy csak a korszerű történettudomány eszközszerét szabad felhasználni a kutatások során, tehát kizárólag a XIV-

XV. századi európai műveltségi alapvetések határozhatják meg az értelmezési kereteket.

E tárgykörben Aeneas Sylvius Piccolomini „*két részből álló geográfiai főműve*” is megemlíti, mivel a „*De Asia 1477-ben jelent meg először nyomtatásban, a De Europa első kiadása 1490-ből maradt fenn; a két részt együtt, Cosmographia címen a 16. század elején adták ki*”; és a Magyarországról írott megállapításai azért is fontosak, mert művében Erdély „*Valachiával*” – önálló fejezetbe került”. A pápa „*Európájában Magyarország rendkívül fontos szerepet töltött be*”, hiszen művében azt is rögzítette, hogy „*a magyar nemzet hatalma sokkal messzebbre terjed ki, mint maga Magyarország*”, ezért „*a De Europában az egyik leg-hosszabb szöveget épp Magyarországnak szentelte*”.⁽⁵⁾

A Hunyadi-filmsorozat történelmi megalapozottsága céljából indokolt rögzíteni, hogy 2 évszázaddal ezelőtt a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete a legmagasabb műveltségi szinten köztudott volt! A székely tudós, Zágoni Aranka György (1737-1817) az erdélyi királyi tábla ülnöke és törvényszéki közbíró 1811-ben megjelent művében a következőket rögzítette: „*Hunyadi János eredetére nézve székely volt*”!⁽⁶⁾

Az 1772-ben Bessenyei György által megindított nemzeti felvilágosodás legjelentősebb személyiségeinek az életművére is hatalmas hatást gyakorolt Zágoni Aranka György, melyre jó példa a következő összegzés! „*Nyelvészeti, történeti, irodalmi vitáit épp olyan mély meggyőződés hatotta át, mint minden kisebb írását, vagy tervét, amikből soha ki nem tudott fogyni. Egyéniségének mély varázsa, önzetlen művelődésszervezői szándéka, nem is maradt eredménytelen. Kora legnagyobb írói és tudósai, köztük Kazinczy, Batsányi, Verseggy, Révai, Csokonai, Pajor, Földi, Gyarmathy, Köteles Sámuel, Bolyai Farkas, Döbrentei Gábor és annyian mások terveit örömmel üdvözlék, támogatják, nyelv és művelődési szándékaival közösséget vállalnak.*”⁽⁷⁾

Fontos kiemelten hangsúlyozni, hogy Zágoni Aranka György és Ponor Thewrewk József nyomán a nemzetünk történetét méltó módon ismertető XXI. századi tankönyveinknek végre tartalmaznia kell a magyar Hunyadi-uralkodóház székely származását; valamint azt is, hogy

ezt a görög műveltségi tudástár is igazolja.

Egy 1453. január 30-án kelt regeszta a következőket rögzítette: Hunyadi János már ifjan is a „*korát meghaladó értelmességet és komolyságot*” mutatott fel, és „*nemes lelkületével méltóvá tette magát a különböző állások elnyerésére*”, melynek eredményeként „*az ország-nagyok közé emelte*” a magyar király. Az „*ország oszlopa és megőrző-je*” volt, mivel „*okos tanácsadónak és a legügyesebb katonának bizonyult*”: a „*törvényes király távollétében egyhangúlag a király helyettesévé, Magyarország kormányzójává választották*”, mely minőségében „*teljes igazsággal és méltányossággal kormányozta az országot*”! „*Hunyadi János mint kiváló hadvezér*” csatái győzelmei révén „*az ország népe előtt*” és „*a külföld előtt is általános tiszteletnek örvendett*”: „*a magyar nép régi harci dicsősége és hírneve vissza lett állítva; mindenütt csak Hunyadi nevét emlegették*”!⁽⁸⁾

A Hunyadiak legméltóbb emlékeztetműveltségi öröksége a XIX. századi Magyar Tudományos Akadémia kultúrhéroszi nemzedékeinek korszakaiban a legmagasabb minőségben képezte a korabeli tudástár és közműveltség alapját!

Akadémiánk megalapításától a Batthyány-kormány működése korszakáig olyan akadémiai műveltség teremtődött, ami korszaklelként megjelent a korabeli sajtóban is! E tárgykörben remek érzés arra emlékezni, hogy alig múltam 18 éves, amikor az első publikációm megjelent a Magyar Nemzet 1981. január 17-én közzétett számában. „*A 140 éves Pesti Hírlap és Kossuth*” címet viselő ismeretterjesztő cikkem megírása érdekében végzett művelődéskutatói munkám nagy élményt jelentett számomra. Az akkor megismert (XIX. századi kötetekben megfogalmazott) értékek máig ható sarokpontokat képeznek a kutatásaimban a hatalmas jelentőségű világképi üzeneteik okán.

„NEMZETÜNK ÉS AKADEMIÁNK HUNYADI-KULTUSZA”:

a kulturális logika eszményét felmutató XIX. századi

Magyar Tudományos Akadémia révén olyan nemzeti örökséget képviselő Hunyadi-kultusz teremtődött, ami a történelmi hűség jegyében megfogalmazott legméltóbb összetartó erőt sugároz a XXI. századi nemzedékeink számára is!

ELSŐDLEGES (PRIMER) FORRÁSOK

KORMÁNYZÓI LEVÉL (1448): NEMZETKÖZI SZINTŰ HIVATALOS TANÚSÁGTÉTEL,
AZAZ KIEMELT JELENTŐSÉGŰ ELSŐDLEGES FORRÁS (PRIMER FORRÁS)
HUNYADI JÁNOS SAJÁT KEZÉBŐL A MAGYAR EREDETÉRŐL.
A VAJDAHUNYADI VÁRKÁPOLNÁBAN LÁTHATÓ
SZÉKELY JELKÉPEKKEL ÉKESÍTETT GENEALÓGIAI FELSÉGCÍMER
EGYETEMES JELENTŐSÉGET KÉPVISEL A RENDI ORSZÁGGYŰLÉS ÁLTAL
KIRÁLYI HATALOMMAL FELRUHÁZOTT HUNYADI JÁNOS KORMÁNYZÓ
EZEN LEVELE FÉNYÉBEN, MELYNEK CÍMZETTJE V. MIKLÓS PÁPA VOLT.

Én már — így folytatja Hunyadi előadását — éltem hatvanadik évét túlhaladtam; ezen idő alatt szinte folytonosan küzdöm vele; nemzetem a sok háborúban, veszélyben, nyomorúságban kifáradva, keserűségbe elmerülve, és mindent szenvedve, mit vad ellenség tehet, nem tudta egyebet megmenteni, mint fegyvereit és szabadságához ragaszkodó érzelmét. Eddig bármit későbbek voltunk szenvedni mint a szolgaságot, a hitnek örömeit feláldoztuk életünket, vagyonunkat.

HUNYADIÁK KORA

ÍRTA

MAGYARORSZÁGON. GRÓF TELEKI JÓZSEF.
MÁSODIK KÖTET. PESTEN, M. DCCC. LII.
(77-78. o.)

Mátyás király külügyi levelei közül fontos utalni arra, melyet 1476-1478 körül írt apósának, Ferdinánd nápolyi királynak. Királyunk a XV. századi lovasíjász huszárság hadművészeti értéke jegyében alapvetésként rögzítette a következőket: „*az egész világon közismert tény*”, hogy „*mi gyermekkorunk óta fegyverek közt forgolódunk, gyakran és sok néppel-nemzettel hadakoztunk*”, „*mindig fényes sikerrel, saját lovainkon, melyeket nemzetünk bizony régóta jól tud idomítani*”. „*Itthon betört lovainkkal*” csatázva „*győztünk le mindenkit, aki csak körülöttünk lakik: mindezt nálunk idomított lovakkal tettük meg tisztelességgel*”. „*Nekünk ugyanis olyan lovakra van szükségünk*”, amelyek a „*lábaikat szélesen megvetve szilárdan megállnak*”.

(MÁTYÁS KIRÁLY KÜLÜGYI LEVELEI 1458–1479. A FR AKNÓI VILMOS ÁLTAL 1893-BAN KIADOTT LEVELEKET LATINRÓL DARVAS MÁTYÁS, NÉMETRŐL SZEKÉR BARNABÁS FORDÍTOTTA ÉS LÁTTA EL JEGYZETEKSEL. KÉZIRATBÓL TOVÁBBIAKKAL BŐVÍTETTE DARVAS MÁTYÁS. A Magyarságkutató Intézet Kiadványai 58. Szerkesztőbizottság: Prof. Dr. Kásler Miklós (elnök), Dr. Csornay Boldizsár, Balogh Andrea Johanna, Dr. Fazakas Zoltán, Dr. Pomozi Péter, Dr. Hoppál Mihály, Dr. Fehér Bence, Dr. Biró Csilla, Kovács Attila, Nagy Dóra. A kötet megjelenését támogatta a Kulturális és Innovációs Minisztérium. Bp., 2023. 673. o.)

Források:

I. A XIX. SZÁZADI AKADÉMIAI ÖRÖKSÉG JELENTŐSÉGE A „HUNYADI JÁNOS EMLÉKÉV 2026” TÜKRÉBEN! (1) GRÓF TELEKI JÓZSEF: HUNYADI JÁNOS EREDETE. Pest, 1851. 23., 27., 33-34. o.; (2) Dr. Karácsonyi János: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. II. kötet. Bp., 1924. 26. o.; (3) Ponori Thewrewk József: Három értekezés Hunyadi Székely János Magyarországi Kormányzó, Erdélyi s Havasalföldi Vajda, Tótországi, Temesi s Szörényi Bán, Besztercei örökös Gróf, és Nándor-Fejérvári Kapitány törvényes ágyból lett születésének bebizonyítására. Pozsony, 1825. XXII., 6. o.; (4) Ponori Thewrewk József: Három értekezés ... Pozsony, 1825. 21. o.; (5) Jakab Elek: Adalék Sinkai György életírához. II. In.: Századok. XV. évf. 1881. 759. o.;

II. CSÍKSOMLYÓI ÖRÖKSÉGÜNK JELENTŐSÉGE „HUNYADI JÁNOS EREDETE” TÜKRÉBEN! 1. Pünkösdi búcsúnk Csíksomlyón a nemzeti egység kifejezésének is az ünnepe. (1) A kereszténység krónikája. Bp., 1998. 78. o.; (2) Egyetemes Magyar Encyclopaedia. 7. Pest, 1869. 418. o.; (3) Magyar Lexikon. 6. kötet. Bp., 1880. 123. o.; (4) Divald Kornél: A Magyar Tudományos Akadémia palotája és gyűjteményei. Bp., 1917. 52., 53. o.; (5) Spillenbergszónok Mária, a Katolikus Háziaszszonyok Országos Szövetségének alelnöke: Hogyan ünnepeljük a családi, az egyházi és nemzeti ünnepeket és hogyan terítsünk ezeken az ünnepeken? In.: A magyar úriasszony otthona. Az otthon kultúrája. Szerkesztették Szegedy-Maszácz Aladárné, a Katolikus Háziaszszonyok Országos Szövetsége elnöke és Stumpf Károlyné, a Katolikus Háziaszszonyok Országos Szövetsége alelnöke. Bp., 1934. 172. o.; **2. Csíksomlyón „dobog a székely nép szíve”.** (1) A székely nép szíve dobog ... Felolvasás a Rádió 1940. dec. 26-i műsorából. In.: Zalamegyei Újság. XXIV. évfolyam. 8. szám. 1941. január 14. 4. o.; (2) Útra kelt „Mátyás mozdonya”. In.: Nógrád Megyei Hírlap. XXIV. évfolyam. 101. szám. 2013. május 3. 6. o.; (3) Dr. Karácsonyi János: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. II. kötet. Bp., 1924. 26. o.; (4) A székely nép szíve dobog ... Felolvasás a Rádió 1940. dec. 26-i műsorából. In.: Zalamegyei Újság. XXIV. évfolyam. 8. szám. 1941. január 14. 4. o.; (5) Pálfi Géza: A NAPBA ÖLTÖZÖTT ASSZONY. In.: MÁRIA, ÉDESANYÁNK. Szolgálat. 27. szám. 1975. Magyarok Nagyasszonya ünnepén. 56. o.; (6) Kovács Imre: Ferenczes István: Csíksomlyói könyörgés. In.: Esztergom és vidéke. Új sorozat XVII. évfolyam 19-20. szám 2002. május 16. 10. o.; **3. „Róma után a legszentebb hely Csíksomlyó”:** (1) Góg Imre: Róma után a legszentebb hely Csíksomlyó. A búcsújárás története. In.: Békés Megyei Hírlap. XLVIII. évfolyam. 118. szám. 1993. május 22-23. 4. o.; (2) Dr. Török József: Mátyás király vallásossága. In.: Hevesi Napló. Irodalmi, közművelődési és szellemi környezetvédő folyóirat. 1993. 4. szám. 99. o.; (3) Kovács Imre: Ferenczes István: Csíksomlyói könyörgés. In.: Esztergom és vidéke. Új sorozat. XVII. évfolyam 19-20. szám 2002. május 16. 10. o.; (4) Dr. Karácsonyi János: Szent Ferenc rendjének

története Magyarországon 1711-ig. II. kötet. Bp., 1924. 32. o.; (5) Góg Imre: Róma után a legszentebb hely Csíksomlyó. A búcsújárás története. In.: Békés Megyei Hírlap. XLVIII. évfolyam. 118. szám. 1993. május 22-23. 4. o.; (6) Kovács Imre: Ferenczes István: Csíksomlyói könyörgés. In.: Esztergom és vidéke. Új sorozat XVII. évfolyam 19-20. szám 2002. május 16. 10. o.; (7) Kovács Imre: Ferenczes István: Csíksomlyói könyörgés. In.: Esztergom és vidéke. Új sorozat XVII. évfolyam 19-20. szám 2002. május 16. 10. o.; (8) Katolikus lexikon. Szerkesztette Bangha Béla S. J. IV. kötet. Bp., 1933. 178. o.; (9) Szabolcsi Bence: A magyar zene története rövid összefoglalásban. Városok. In.: A képzőművészetek. Szerkesztette Homolya Emőke és Németh Lajos. Bp., 1960. 619. o.; Bárdos Kornél: Egyházak és iskolák. In.: Magyarország zenetörténete 1541-1686. Szerkesztette Bárdos Kornél. II. kötet. Bp., 1990. 64. o.; (10) Szabolcsi Bence: A magyar zene évszázadai. In.: Magyar zenetudomány. I. Tanulmányok a középkortól a XVII. századig. Sajtó alá rendezte Bónis Ferenc. Zeneműkiadó Vállalat, Bp., 1959. 15. o.; (11) Dobszay László: Magyar zenetörténet. Bp., 1984. 145. o.; (12) Benkő András: Seprődi János válogatott zenei írásai és néprajzi gyűjtése. Bukarest, 1974. 120. o.; (13) Muckenhaupt Erzsébet: A csíksomlyói ferences könyvtár kincsei Könyvleletek 1980–1985. Budapest, 1999. II. 108. pont, 196. o.; Bárdos Kornél: Egyházak és iskolák. In.: Magyarország zenetörténete 1541-1686. Szerkesztette Bárdos Kornél. II. kötet. Bp., 1990. 64. o.; (14) Papp Géza: Egyházi népének. In.: Magyarország zenetörténete 1541-1686. Szerkesztette Bárdos Kornél. II. kötet. Bp., 1990. 182. o.; Domokos Mária: A 16-17. század magyar tánczenéje. In.: Magyarország zenetörténete 1541-1686. Szerkesztette Bárdos Kornél. II. kötet. Bp., 1990. 508. o.; (15) Papp Géza: Egyházi népének. In.: Magyarország zenetörténete 1541-1686. Szerkesztette Bárdos Kornél. II. kötet. Bp., 1990. 182. o.; (16) Muckenhaupt Erzsébet: A csíksomlyói ferences könyvtár kincsei Könyvleletek 1980–1985. Budapest, 1999. II. 108. pont, 195. o.; (17) Seprődi János: A Kájonicodex dallamai. In.: Akadémiai Értesítő. 1909 február. XX. kötet. Bp., 1909. 67. o.; (18) Nacsinák Gergely András: A Tigris tíz szeme. A szír kereszténység szent helyei. Bp., 2016. 16. o.; (19) Pálfi Géza: A NAPBA ÖLTÖZÖTT ASSZONY. In.: MÁRIA, ÉDESANYÁNK. Szolgálat. 27. szám. 1975 Magyarok Nagyasszonya ünnépén. 56. o.; (20) Kájoni János kézirata 1684: Fekete könyv. Az erdélyi ferences kusztódia története. Szeged, 1991. 89-90. o.; **4. Csíksomlyó jelentősége a csángók és „Kis-Székelyföld” magyar adalékainak tükrében.** (1) Halász Péter: Száz esztendeje született Mikecs László, a moldvai magyarok kutatója. In.: Moldvai magyarság. Új sorozat. XXVII. évfolyam. Ősz. 3. szám. (310.) 2017. 7. o.; (2) Kovács Imre: Ferenczes István: Csíksomlyói könyörgés. In.: Esztergom és vidéke. Új sorozat XVII. évfolyam 19-20. szám 2002. május 16. 10. o.; (3) Halász Péter: Száz esztendeje született Mikecs László, a moldvai magyarok kutatója. In.: Moldvai magyarság. Új sorozat. XXVII. évfolyam. Ősz. 3. szám. (310.) 2017. 7. o.; (4) Kászonyi István határőr-alezredes: A gypűtől a társadalmasításig. In.: Dunántúli Napló. XXXII. évfolyam. 310. szám. 1975. november 12. 6. o.; (5) Egyed Ákos: A katonai szolgálat - a székely szabadság jogfor-

rása. In.: A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Közleményei. 27. szám. Vármegyék és szabad kerületek. I-II. Szerkesztő: Radics Kálmán. Debrecen, 2001. 232. o.; (6) Kászonyi István határőr-alezredes: A gyepűtől a társadalmasításig. In.: Dunántúli Napló. XXXII. évfolyam. 310. szám. 1975. november 12. 6. o.; (7) Kovács Imre: Ferenczes István: Csíksomlyói könyörgés. In.: Esztergom és vidéke. Új sorozat XVII. évfolyam 19-20. szám 2002. május 16. 10. o.; (8) Tánczos Vilmos: Csíksomlyó és a moldvai csángók. In.: Moldvai magyarság. Új sorozat. XXVII. évfolyam. Nyár. 2. szám. (309.) 2017. 27., 28., 29. o.; (9) Halász Péter: Lujzikalagor. In.: Moldvai magyarság. Új sorozat. XXVII. évfolyam. Nyár. 2. szám. (309.) 2017. 5. o.; (10) Petres László: Nagypatak helynevei. In.: Moldvai magyarság. Új sorozat. XXVII. évfolyam. Tél. 4. szám. (311.) 2017. 21., 22. o.; (11) Kovács Imre: Ferenczes István: Csíksomlyói könyörgés. In.: Esztergom és vidéke. Új sorozat. XVII. évfolyam 19-20. szám 2002. május 16. 10. o.;

5. „Kis-Székelyföld” jelentősége a magyar Hunyadi-család eredetkutatásai körében. (1) Dr. Kovács Lehel István: Legendák és mondák földjén az egykori havaselvei székely megyében. In.: Hétfalu. Független művelődési éshelytörténeti havilap. Kiadja a Magyar Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság. XXI. évfolyam 8. (653.) szám. 2015. augusztus 20. 3., 4. o.; (2) Dr. Jánosi Gyula: Erdély mint keleti védőbástya a világnézetek és a történelmi erők ütközőpontján. In.: Évkönyv a Pannonhalmi Szent Benedek Rend Soproni Szent Asztrik Katolikus Gimnáziumának 1940/41. iskolai évéről. Közli Sziklai Jenő igazgató. Sopron, 1941. 7. o.; (3) Ponori Thewrewk József: Három értekezés Hunyadi Székely János, Magyarországi Kormányzó, Erdélyi s Havasalföldi Vajda, Tóthországi, Temesi s Szörényi Bán, Besztercei örökös Gróf, és Nándorfejérvári Kapitány törvényes ágyból lett születésének bebizonyítására. Pozsony, 1825. VII–XVIII. o.; (4) Egyed Ákos: A katonai szolgálat - a székely szabadság jogforrása. In.: A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Közleményei 27. szám. Vármegyék és szabad kerületek. I-II. Szerkesztő: Radics Kálmán. Debrecen, 2001. 231. o.; (5) Dr. Kovács Lehel István: Az egykori havaselvei székely megye nyomában ... In.: Hétfalu. Független művelődési éshelytörténeti havilap. Kiadja a Magyar Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság. XXI. évfolyam 8. (653.) szám. 2015. augusztus 20. Címlap.; (6) Sófálvi András: Bodza vára és a havasalföldi Székely megye. (Adalékok a székelyek határvédelméhez és a havasokon túli tevékenységéhez). In.: Lustra. Haáz Rezső Múzeum, Haáz Rezső Alapítvány. Székelyudvarhely, 2017. IV. évfolyam. 1. szám. 62. o.; (7) Dr. Kovács Lehel István: Az egykori havaselvei székely megye nyomában ... In.: Hétfalu. Független művelődési éshelytörténeti havilap. Kiadja a Magyar Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság. XXI. évfolyam 8. (653.) szám. 2015. augusztus 20. 2. o.; (8) Dr. Jánosi Gyula: Erdély mint keleti védőbástya a világnézetek és a történelmi erők ütközőpontján. In.: Évkönyv a Pannonhalmi Szent Benedek Rend Soproni Szent Asztrik Katolikus Gimnáziumának 1940/41. iskolai évéről. Közli Sziklai Jenő igazgató. Sopron, 1941. 6. o.; (9) Egyed Ákos: A katonai szolgálat - a székely szabadság jogforrása. In.: A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Közleményei. 27. szám. Vármegyék és szabad kerüle-

tek. I-II. Szerkesztő: Radics Kálmán. Debrecen, 2001. 232. o.;

III. A XIX. SZÁZADI AKADÉMIAI ÖRÖKSÉG JELENTŐSÉGE A CÍMER-TAN ÉS AZ EREDETTAN ÖSSZEFÜGGÉSEI TÜKRÉBEN! (1) Horváth István – Vukov Konstantin: Horváth István – Vukov Konstantin: Vitéz János esztergomi palotája. Újabb kutatások az esztergomi várban. Tudományos Füzetek 2-3. (összevont szám) Tata, 1986. 25-26. o.; (2) Vukov Konstantin: Az esztergomi Vármúzeum Vitéz János korabeli rekonstrukciós programja. In.: VITÉZ JÁNOS EMLÉKKÖNYV. ESZTERGOM ÉVLAPJAI ANNALES STRIGONIENSES 1990. Vitéz János emlékkönyv. Szerkesztette Beke Margit. Esztergom, 1990. 99. o.; (3) Kiss Gábor: Erdélyi várak, várkastélyok. Bp., 1987. 222. o.; (4) Dr. Gerecze Péter: Magyarország műemlékei. I. kötet. A Műemlékek Országos Bizottsága Rajztárának jegyzéke. Bp., 1905. 2778. o.; (5) Köpeczi Sebestyén József: A brassai fekete templom Mátyás-kori címei. Kolozsvár, 1927. 4., 9., 10. o.; (6) Báró Nyáry Albert: A heraldika vezérfonala. Bp., 1886. 120., 121. o.;

IV. A XIV. SZÁZADI HAVASALFÖLD MAGYAR ALAPÍTÁSÚ PÜSPÖKSÉGE ÉS SZÉKELY MEGYÉJE. 1. A XIV. századi Havasalföld Székely megyéjének egyetemes jelentősége! (1) DIPLOMATIKAI LEVÉLTÁR (Q szekció) Erdélyi országos kormányhatósági levéltárakból (F) GYKOL, Cista comitatum (Q 327) 29792 DL-DF 29792. Keltezés 1447-10-12. Keltezés helye Temesvár Temes m. Kiadó HUNYADI JÁNOS KORMÁNYZÓ. Régi jelzet Q 327. KÜKÜLLŐ 4 23 DIPLOMATIKAI LEVÉLTÁR (Q szekció) • Erdélyi országos kormányhatósági levéltárakból (F) • GYKOL, Cista comitatum (Q327).https://archives.hungaricana.hu/hu/chartershttps://mnl.gov.hu/mnl/ol/diplomatikai_leveltar_mohacs_elotti_gyujtemeny Diplomatikai Levéltár (Mohács Előtti Gyűjtemény) | Magyar ...<https://mnl.gov.hu> > mnl > diplomatikai_leveltar_moha... - Az Országos Levéltárnak két középkori gyűjteménye van: a Q szekció, a szűkebb ... A Mohács előtti gyűjtemény a Diplomatikai Levéltárból (DL), a középkori ... Nem sokkal a MOL létrehozatala (1874) után, Pauler Gyula főigazgatósága idején ... - letöltve 2021. április 9.; (2) Ponori Thewrewk József Magyarországon és Erdélyben mind a két Törvényszék Ügyeinek hites Ügyésze: Három értekezés Hunyadi Székely János Magyarországi Kormányzó, Erdélyi s Havasalföldi Vajda, Tótországi, Temesi s Szörényi Bán, Besztercei örökös Gróf, és Nándor-Fejérvári Kapitány törvényes ágyból lett születésének bebizonyítására. Pozsony, 1825. XII. o.; (3) Kázmér Miklós: Régi magyar családnévek szótára XIV-XVII. század. Bp., 1993. 783. o.; (4) Képes Krónika. Fordította Bollók János. Jegyzetek: Szovák Kornél, Veszprémy László. Millenniumi Magyar Történelem, Források) 67.Bp., 2004. 170. o.; (5) Szabó István: Ugocsa megye. Bp., 1937.119. o.; (6) Benkő József: Transsilvania specialis. Erdély földje és népe. Első kötet. Fordította, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel közzéteszi Szabó György. Kriterion Könyvkiadó. Kolozsvár, 1999. 478. o.; 2. A magyar Hunyadi-

uralkodóház székely eredete az „Archiregnum Hungaricum” részét képező Havasalföld jelentősége fényében! (1) Horváth Richárd: Hunyadi Mátyás és Havasalföld. In.: Világtörténet. 2010. 2. szám. 3. o.; (2) Takács Tibor: László Gyula siratása. In.: A CÉH. IX. évfolyam. 1998. 1. szám. 50. o.; (3) Pálosfalvi Tamás: A Hunyadiak kora 1437-1490. Bp., 2009.; (4) Dr. Florio Banfi: Hunyadi János itáliai tartózkodása. In.: Erdélyi Múzeum. 1934. 7-12. szám. 261., 270. o.: „*Les Memoires de Messir Philippe de Comiens eto. Paris 1552. f. 116. v.: „Le Roy Mathias estoit filz d'un tresvaillant chevalier, appelé le Chevalier Blanc de la Vallaguie...” Az olasz fordításban, Delle Memorie di Filippo Comines tradotte dal M. Lorenzo Conti, Genova 1594, p. 550: „nominato il Cavalliero Bianco della Vallacchia.” L. még L'opere del Sig. Pietro Mattéi, Venezia 1638, v. I, p. 517: „Giov. Huniadé gran Signore di Valacchia.”*”; (5) Csukovits Enikő: Magyarországról és a magyarokról. Nyugat-Európa magyar-képe a középkorban. Akadémiai doktori értekezés. Vác-Budapest, 2013. 153-154.; 155. o.; (6) Zágoni Aranka György: Két értekezés: I. Az 1809-ik esztendőnek eltemetése. II. Gubernátor HUNYADI JÁNOSról, melyben megbizonyítatik: hogy nem volt szerelem gyermeke, hogy ugyanazon egy Apától Hunyadi Oláh Vojktól és még egy Testvére volt legalább, és az is Hunyadi János nevű, és hogy ős neve Székely volt. Kolozsvár, 1811. 25. o.; (7) Jancsó Elemér: Aranka György levelezése. Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Erdélyi Tudományos Intézet. Kolozsvár, 1947. 8. o.; (8) DIPLOMATIKAI LEVÉLTÁR (Q szekció) • Kincstári levéltárból (E) • MKA, Neo-regestrata acta (Q 311) 14604. DL-DF 14604. Keltezés 1453-01-30. Keltezés lye Posonii Pozsony Pozsony m. Kiadó LÁSZLÓ 5 KIRÁLY. Régi jelzet Q 311 / 1524 12. DIPLOMATIKAI LEVÉLTÁR (Q szekció) • Kincstári levéltárból (E) • MKA, Neo-regestrata acta (Q 311) - <https://archives.hungaricana.hu/hu/charters> https://mnl.gov.hu/mnl/ol/diplomatikai_leveltar_mohacs_elotti_gyujtemeny Diplomatikai Levéltár (Mohács Előtti Gyűjtemény) | Magyar ...<https://mnl.gov.hu> > mnl > diplomatikai_leveltar_moha... Az Országos Levéltárnak két középkori gyűjteménye van: a Q szekció, a szűkebb ... A Mohács előtti gyűjtemény a Diplomatikai Levéltárból (DL), a középkori ... Nem sokkal a MOL létrehozatala (1874) után, Pauler Gyula főigazgatósága idején ... - letöltve 2021. április 9.;